

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**VPLIV KRIZE NA IZBRANE VIDIKE
REGIONALNE BREZPOSELNOSTI V
SLOVENIJI**

Barbi Ravnak

Ljubljana, marec 2015

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV KRIZE NA IZBRANE VIDIKE REGIONALNE
BREZPOSELNOSTI V SLOVENIJI**

Kandidatka: Barbi Ravnak
Vpisna številka: 04028158
Študijski program: Visokošolski strokovni študijski program Javna uprava
Mentor: izr. prof. dr. Aleksander Aristovnik

Ljubljana, marec 2015

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Barbi Ravnak, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa Javna uprava, z vpisno številko 04028158, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: »Vpliv krize na izbrane vidike regionalne brezposelnosti v Sloveniji«.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je priloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Laura Štorman, prof. slov.

Ljubljana, marec 2015

Podpis avtorice:

Barbi Ravnak

POVZETEK

Gospodarska kriza, ki še vedno traja, je močno zaznamovala gibanja na trgu dela v Sloveniji v letih 2008 in 2009. Zaposlenost se je zmanjšala, brezposelnost pa močno povečala. Izredno pomembni so ustrezni ukrepi, ki jih naša vlada sprejema v kriznih časih, saj je od njih odvisno, ali bo Slovenija krizo uspešno premagala. Trg dela se na pozitivne ali negativne spremembe odziva z zamikom. Tako se stopnja regijske brezposelnosti ne dvigne takoj, ko se poveča gospodarska rast. Zato je izrednega pomena, da se aktivnosti spodbudijo čim prej, kajti to je dober pokazatelj, da se bo tudi regionalna brezposelnost kmalu zmanjšala. Slednja predstavlja pomemben del v narodnem gospodarstvu.

Namen diplomskega dela je bil, da sem s pomočjo ustrezne literature analizirala, kakšen vpliv je imela kriza na regionalno brezposelnost v Republiki Sloveniji. Cilj diplomskega dela je bil prikazati, kako kriza vpliva na brezposelnost v Sloveniji na regionalni ravni (po spolu, starosti, po trajanju brezposelnosti). Prav tako je bil cilj analizirati regionalno brezposelnost pred in v času krize.

Na podlagi statističnih podatkov sem ugotovila, da je bila stopnja registrirane brezposelnosti tako v Sloveniji kot EU v času krize veliko večja kot pred njo. Na podlagi statističnih podatkov je bila registrirana brezposelnost pred časom krize na regionalni ravni v Republiki Sloveniji manjša kot v času krize, saj je v času krize veliko podjetij moralo v stečaj. Spolna struktura registrirano brezposelnih se na regionalni ravni v času krize ni spremenila. Statistični podatki kažejo tudi, da je bila največja stopnja brezposelnosti v pomurski regiji in najnižja stopnja brezposelnosti v gorenjski, goriški in obalno kraški regiji. V času krize se je stopnja brezposelnosti povečala tako pri moških kot pri ženskah. Spremenila se je starostna struktura brezposelnih. Povečal se je delež brezposelnih mladih od 15 do 24 let. Statistični podatki so pokazali, da se je dolgotrajna brezposelnost oseb, ki so bile brezposelne več kot 1 leto, iz leta v leto povečevala. Prav tako se je povečevala dolgotrajna brezposelnost oseb, ki so bile brezposelne več kot 2 leti. Podatki na ravni regije kažejo, da je registrirana stopnja brezposelnosti negativno povezana z dejavniki, kot so: gostota prebivalstva, povprečna plača in delež visoko izobraženih.

Ključne besede: kriza, izbrani vidiki, regionalna brezposelnost, statistični podatki, primerjava, Slovenija.

SUMMARY

THE IMPACT OF THE CRISIS ON SELECTED ASPECTS OF THE REGIONAL UNEMPLOYMENT RATE IN SLOVENIA

The economic crisis has strongly affected by trends in the labor market in Slovenia in 2008 and 2009, which is still ongoing. Employment decreased, unemployment increased significantly. Extremely important are appropriate measures that our government is taking in times of crisis, because it is up to them whether Slovenia out of the crisis successfully. The labor market is positive or negative news responds with a lag. Thus, the regional unemployment rate does not rise as soon as the increased economic growth. It is therefore of utmost importance to encourage activities as soon as possible, because this is life indicator that will also reduce regional unemployment soon as it constitutes an important part of the national economy.

The aim of the thesis was through the relevant literature to analyze what impact the crisis on the regional unemployment rate in Slovenia. The aim of the thesis was to show how the impact of the crisis on unemployment in Slovenia at the regional level (by gender, age, duration of unemployment). Also, the aim was to analyze regional unemployment before and during the crisis.

Based on the statistics I found that the registered unemployment rate in times of crisis is much higher than before the crisis in Slovenia and the EU. I also found out that unemployment was at a regional level in selected municipalities highest in Ljubljana so before the time of the crisis, as well as during it. Based on the statistical data has been registered unemployment before the time of the crisis at the regional level in Slovenia smaller than in times of crisis, because in times of crisis, many companies went bankrupt. Sexual structure of registered unemployed by gender at the regional level during the crisis changed. Statistics show that the maximum unemployment in the Pomurje region and the lowest unemployment rate in Gorenjska, Gorizia and coastal karst region. In times of crisis has changed the age structure of the unemployed. Statistics have shown that long-term unemployment of persons who have been unemployed for more than 1 year from year to year increase. From another perspective, however, it increased very long-term unemployed persons who have been unemployed for more than 2 years.

The data at the regional level show that the registered unemployment rate is negatively correlated with factors such as population density, average wage and the proportion of highly educated.

Key words: crisis, selected aspects of regional unemployment, statistics, comparison, Slovenia.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	III
POVZETEK.....	IV
SUMMARY	V
KAZALO	VI
KAZALO PONAZORITEV	IX
KAZALO TABEL	IX
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	X
SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV	X
1 UVOD.....	1
2 GOSPODARSKA KRIZA.....	4
2.1 ZAČETKI GOSPODARSKE KRIZE.....	4
2.2 KRIZA V SLOVENIJI.....	4
2.2.1 PRENOS KRIZE V SLOVENIJO.....	5
2.2.2 KRIZA V SLOVENIJI V ZADNJIH PETIH LETIH.....	5
2.3 VZROKI KRIZE V SLOVENIJI.....	6
2.3.1 ZUNANJI VZROKI KRIZE	7
2.3.2 NOTRANJI VZROKI KRIZE.....	8
2.4 ZDRAVLJENJE KRIZE V SLOVENIJI.....	8
2.4.1 ETIČNOST IN PRAVNA DRŽAVA.....	9
2.4.2 PARLAMENTARNA DEMOKRACIJA.....	9
2.4.3 VODENJE DRŽAVE.....	9
2.4.4 DRUŽBENA MOČ POSAMEZNIKOV ALI ELIT	9
2.4.5 EKONOMSKO SOCIALNI SISTEM.....	9
3 BREZPOSELNOST IN TRG DELA.....	10
3.1 VZROKI BREZPOSELNOSTI.....	11
3.1.1 SVETOVNA GOSPODARSKA KRIZA.....	11
3.1.2 NEUSTREZNA IZOBRAZBA	11
3.1.3 TRAJANJE BREZPOSELNOSTI	11
3.1.4 OPUSTITEV DELA.....	12
3.1.5 ODPUSTITEV Z DELA.....	12
3.1.6 VEČJE ŠTEVILO ŽENSK NA TRGU DELA.....	12
3.2 VRSTE BREZPOSELNOSTI	12
3.2.1 FRIKCIJSKA BREZPOSELNOST	13
3.2.2 STRUKTURNA BREZPOSELNOST.....	13
3.2.3 CIKLIČNA BREZPOSELNOST	14
3.2.4 NARAVNA BREZPOSELNOST.....	15

3.2.5 PRIKRITA BREZPOSELNOST	15
3.2.6 SEZONSKA BREZPOSELNOST	16
3.3 MERJENJE BREZPOSELNOSTI.....	16
3.3.1 REGIJSKO MERJENJE BREZPOSELNOSTI	16
3.3.2 ANKETA O DELOVNI SILI.....	17
3.4 VPLIV KRIZE NA STOPNJO BREZPOSELNOSTI.....	19
3.5 VPLIV KRIZE NA BREZPOSELNOST PO STATISTIČNIH REGIJAH V SLOVENIJI OD LETA 2002 DO LETA 2010	20
3.6 TRG DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EU.....	21
3.6.1 KRATEK PREGLED TRGA DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI	21
3.6.2 KRATEK PREGLED TRGA DELA V EU	22
4 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PRED IN V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI	26
4.1 ANALIZA STOPNJE REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI PO STATISTIČNIH REGIJAH V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	26
4.2 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO SPOLU PRED IN V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	27
4.3 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO STOPNJI IZOBRAZBE PRED ČASOM KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	28
4.4 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO TRAJANJU BREZPOSELNOSTI V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	31
4.5 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO STAROSTI V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	33
5 PREDLOGI IN UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI	37
5.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA (APZ)	37
5.1.1 USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE – 1. SKUPINA UKREPOV.....	37
5.1.2 NADOMEŠČANJE NA DELOVNEM MESTU IN DELITEV DELOVNEGA MESTA.....	38
5.1.3 SPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE	38
5.1.4 KREIRANJE NOVIH DELOVNIH MEST	38
5.1.5 SPODBUJANJE SAMOZAPOSLOVANJA.....	39
5.2 JAMSTVO ZA MLADE.....	39
5.2.1 NAČELO CILJNEGA IN SEGMENTIRANEGA UKREPANJA.....	40
5.2.2 NAČELO POSTOPNEGA UKREPANJA IN SINERGIJE UKREPOV.....	40
5.2.3 NAČELO MEDRESORSKEGA SODELOVANJA	42
5.3 OSTALI UKREPI NA TRGU DELA	43
5.3.1 RAZVOJ IN PROMOCIJA STORITEV TER PRIPOMOČKOV VSEŽIVLJENJSKE KARIERNE ORIENTACIJE.....	43
5.3.2 SPODBUJANJE RAZVOJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA II.....	43
5.3.3 PODJETNO V SVET PODJETNIŠTVA 2013	43
5.3.4 ASISTENTKA / ASISTENT BOM 2013–2014.....	43
5.3.5 VRAČILO PRISPEVKOV DELODAJALCA ZA PRVO ZAPOSILITEV	44
5.3.6 OPROSTITEV PLAČILA PRISPEVKOV ZA ZAPOSILITEV MLADIH	44

5.3.7 DAVČNA OLAJŠAVA ZA ZAPOSLOVANJE	44
5.3.8 NACIONALNI PROGRAM ZA MLADINO 2013-2022	45
5.3.9 REFORMA ŠTUDENTSKEGA DELA	45
6 ZAKLJUČEK.....	46
LITERATURA IN VIRI	48

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO TABEL

Tabela 1: Razlike med registrskimi podatki in anketi o delovni sili	18
Tabela 2: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v obdobju 2005—2008	26
Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v obdobju 2009—2013	27
Tabela 4: Regionalna brezposelnost po spolu 2005—2008	27
Tabela 5: Regionalna brezposelnost po spolu 2009—2013	28
Tabela 6: Registrirano brezposelne osebe po stopnji izobrazbe za leto 2005 in 2006	29
Tabela 7: Registrirano brezposelne osebe po stopnji izobrazbe za leto 2007 in 2008	30
Tabela 8: Regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti – skupaj med letoma 2010 in 2013 (več kot 1 leto)	31
Tabela 9: Regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti-skupaj od leta 2010 do leta 2013 (več kot 2 leti)	32
Tabela 10: Regionalna brezposelnost po starosti skupaj za leto 2010	33
Tabela 11: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2011	34
Tabela 12: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2012	35
Tabela 13: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2013	35

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ADS	Anketa o delovni sili
AT	Avstrija
BDP	bruto domači proizvod
BE	Belgija
BG	Bolgarija
CZ	Češka
CY	Ciper
DE	Nemčija
DK	Danska
EO	Evroobmočje
EU	Evropska Unija
HR	Hrvaška
HU	Madžarska
IE	Irska
IKT	Informacijska komunikacijska tehnologija
ILO	International Labour Organization
IT	Italija
LT	Litva
LU	Luksemburg
MOD	Mednarodna organizacija dela
MT	Mali
NL	Nizozemska
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
PT	Portugalska
PUM	Projektno učenje mladih
RS	Republika Slovenija
SI	Slovenija
SURS	Statistični Urad Republike Slovenije
VKO	Vseživljenjske karijerne orientacije
ZDR	Zakon o delovnih razmerjih
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za Zaposlovanje
ZUTD	Zakon o urejanju trga dela

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

itd.	in tako dalje
npr.	na primer
oz.	oziroma
str.	stran

1 UVOD

Gospodarska kriza močno vpliva na trg dela, kar se še vedno odraža z naraščanjem brezposelnosti v Sloveniji. Posledica je povečanje števila prejemnikov nadomestil za brezposelne in prejemnikov denarnih pomoči. Brezposelnost predstavlja v gospodarstvu velik socialni problem, saj povzroča trpljenje ljudi, ki zaradi nezaposlenosti dobivajo nižje dohodke (Kofalt, 2012, str. 403).

Država se je na krizo na trgu dela odzvala z ukrepi politike trga dela, ki so zajemali svetovanje in pomoč pri zaposlitvi, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, programe za povečevanje socialne vključenosti. Sprejeta sta bila dva interventna zakona, namenjena predvsem ohranjanju delovnih mest, in sicer Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa in Zakon o delnem povračilu nadomestila plač (UMAR, 2009, str. 77-93). Stopnja registrirane brezposelnosti se je do leta 2008 zmanjševala, od leta 2009 pa naraščala, kar je posledica gospodarske krize (Pečar, 2008, str. 50).

»Slovenija je razdeljena na dvanajst statističnih regij, to so pomurska statistična regija, podravska statistična regija, koroška statistična regija, savinjska statistična regija, zasavska regija, spodnje-posavska statistična regija, statistična regija jugovzhodna Slovenija, osrednjeslovenska statistična regija, gorenjska statistična regija, goriška statistična regija, notranjsko-kraška statistična regija in obalno-kraška statistična regija« (Kofalt, 2012, str. 404).

Število brezposelnih se je v letu 2012 opazneje znižalo v dveh regijah, in sicer v koroški in pomurski regiji (okoli 10 % oz. 9 %), ki sta bili na začetku gospodarske krize najbolj prizadeti. V obeh regijah se je iz evidence brezposelnih odjavilo oziroma delo dobilo dobrih (60 %) iskalcev zaposlitve. Mera absolutne razpršenosti, s katero merimo regionalne razlike, je v letu 2012 znašala (1,9% za 0,2 manj kot leta 2011). Regionalne razlike se sicer postopoma znižujejo od leta 2003 (razen v letih 2009 in 2010), v zadnjih letih pa so nastale predvsem kot posledica naraščanja stopnje registrirane brezposelnosti v regijah s podpovprečno stopnjo. Pomurska regija ima 1,9-krat višjo stopnjo registrirane brezposelnosti kot gorenjska, kar pomeni, da se je razmerje med skrajnima regijama glede na leto 2011 malenkost zmanjšalo. To razmerje počasi, vendar vztrajno, pada od leta 2008, ko je znašalo (2,9%). Število dolgotrajno brezposelnih se še naprej povečuje, in to predvsem v regijah z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, kjer jih je več kot polovica. Najbolj izstopa pomurska regija s skoraj (60 %). Še bolj naraščata število in delež tistih, ki so brezposelni že več kot dve leti (42 %), v pomurski regiji. Po letu 2008 v vseh regijah narašča izobrazbena struktura brezposelnih. Največji delež brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo ima osrednjeslovenska regija (17,4 %). V letu 2012 se je število te skupine brezposelnih najbolj, skoraj za petino, povečalo v jugovzhodni Sloveniji. Med iskalci zaposlitve tudi vztrajno narašča delež tistih, ki so izgubili delo za določen čas. Teh je več kot (40 %) v podravski,

koroški in gorenjski regiji, v letu 2012 pa se je njihovo število najbolj povečalo v jugovzhodni Sloveniji in zasavski regiji (UMAR, 2013a, str. 216).

Namen diplomskega dela je s pomočjo ustrezne literature analizirati, kakšen vpliv ima kriza na regionalno brezposelnost v Republiki Sloveniji. Naslov diplomskega dela sem izbrala zaradi tega, ker se mi zdi, da se v današnjem času vsakodnevno srečujemo s problemom brezposelnosti, poleg tega tudi takšna raziskava še ni bila narejena.

Cilj diplomskega dela je prikazati, kako vpliva kriza na brezposelnost v Sloveniji na regionalni ravni (po spolu, starosti, po trajanju brezposelnosti). Prav tako je moj cilj analizirati regionalno brezposelnost pred in v času krize. Moj cilj je tudi, da bom na podlagi proučenega in analiziranega podala predloge, kako lahko brezposelnost na regionalni ravni zmanjšamo.

Hipoteze diplomskega dela:

- Registrirana brezposelnost pred časom krize je na regionalni ravni v Republiki Sloveniji manjša kot v času krize.
- Spolna struktura registrirano brezposelnih se na regionalni ravni v času krize ni spremenila
- Starostna struktura brezposelnih se na regionalni ravni v času krize ni spremenila.
- Trajanje brezposelnosti se je v času krize podaljšalo.

V diplomskem delu bom uporabila deskriptivno metodo dela. Proučevala bom literaturo in podatke s področja brezposelnosti, krize, trga dela. Rezultate bom pridobila s pomočjo analize različne dokumentacije. Uporabila bom statistične podatke iz različnih dokumentov in poročil. Na podlagi zbranih podatkov pa bom primerjala regijsko brezposelnost večjih slovenskih mest v enakem časovnem obdobju. V delu bom uporabila podatke za brezposelnost na regionalni ravni pred časom krize, od leta 2005 do leta 2008 in v času krize, od leta 2009 do leta 2013.

Diplomsko delo je sestavljeno iz šestih poglavij. V prvem poglavju je uvod. V drugem poglavju bom predstavila gospodarsko krizo, njene začetke, kakšna je kriza v Sloveniji, njene vzroke, kako jo zdravimo, kakšen vpliv ima kriza na brezposelnost. Brezposelnost bom proučila v tretjem poglavju, v sklopu katerega bom podrobneje proučila vzroke brezposelnosti, vrste brezposelnosti in merjenje brezposelnosti. Primerjavo brezposelnosti na regionalni ravni v izbranih občinah v Republiki Sloveniji in EU bom proučila in analizirala v četrtem poglavju. V petem poglavju bom analizirala regionalno brezposelnost pred in v času krize v Republiki Sloveniji. V tem okviru bom analizirala stopnjo registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v Republiki Sloveniji, analizirala bom regionalno brezposelnost po spolu pred in v času krize v Republiki Sloveniji, analizirala regionalno brezposelnost po trajanju brezposelnosti v času krize v Republiki Sloveniji in analizirala regionalno brezposelnost po starosti pred in v času krize v Republiki Sloveniji. Predloge in ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti bom zapisala v petem poglavju. Tako bom skozi pisanje dela prišla do zaključka, ki ga bom zapisala v šestem poglavju, prav tako bom v tem poglavju ovrednotila v

uvodu zastavljene hipoteze in podala svoje ključne ugotovitve. V nadaljevanju navajam seznam uporabljene literature in virov.

2 GOSPODARSKA KRIZA

2.1 ZAČETKI GOSPODARSKE KRIZE

Začetek svetovne gospodarske krize sega v Združene države Amerike, kjer so se prvi znaki krize pojavili že aprila 2007, ko je bankrotirala prva večja hipotekarna ustanova v ZDA. V tem času so začele padati tudi cene nepremičnin, kar pa je povzročilo finančno krizo. V februarju 2008 so ZDA s 168 milijardami dolarjev davčnih povračil želele pospešiti končno povpraševanje. To jim je le delno uspelo, ker so ljudje denar raje prihranili za pričakovane slabe čase. Od marca do septembra 2008 so »padle« tri izmed peterice velikih investicijskih bank v ZDA. Padci so se nadaljevali. Cene delnic največje investicijske banke v ZDA so samo v enem dnevu padle za (12,5 %). Ameriška vlada je predlagala finančni paket za sistemsko rešitev ameriškega finančnega sistema in Wall Street-a. Kongres je paket po popravku odobril 3. 10. 2008. Že tri dni kasneje so borzni indeksi na Wall Street-u padli za več kot (7 %), kar kaže na nezaupanje v uspeh finančnega paketa. Tudi realni sektor se je vse bolj poglobljal v recesijo. V oktobru 2008 se je pokazalo izboljšanje, saj ni več prihajalo do novih stečajev finančnih ustanov. Borzni indeksi so iz dneva v dan močno nihali, nekoliko so se ustavili šele v prvem tednu novembra 2008 in sicer na ravni, ki je bila do (40 %) nižja od vrednosti konec leta 2007. Kriza pa ni zajela le ZDA, temveč se je razširila tudi po svetu (Štiblar, 2008, str. 92–94).

V nadaljevanju avtor pravi, da se je prek ZDA kriza razširila v Evropo in druge dele sveta in iz finančnih trgov nazaj v realno gospodarstvo, kjer se je z razraščanjem hipotekarnih posojil tudi začela (Štiblar, 2008, str. 86). Kriza na trgu nepremičnin je bila vse močnejša tudi v Evropi, predvsem v Veliki Britaniji, Španiji in na Irskem. Sledila jim je najprej Grčija, zatem pa vse članice EU, saj bi sicer prišlo do nelojalne konkurence pri vabljenju deponentov tja, kjer je za depozite na voljo polna državna garancija (Štiblar, 2008, str. 95).

Finančna kriza se je transformirala v gospodarsko krizo (Damijan, 2007). Kritično stanje ameriškega nepremičninskega trga, krči finančnih trgov, šibek dolar, draga nafta, visoka inflacija ter recesija pred vrati so najslabše za gospodarstvo in nakazujejo na morebitno stagflacijo. Padanje vrednosti nepremičnin je že v zgodovini predstavljalo velik problem za gospodarsko rast, saj njeno zmanjšanje preko inflacije najbolj občutijo porabniki, ki se jim znižuje kakovosti življenja.

2.2 KRIZA V SLOVENIJI

Slovenija je v resni krizi, ki se še pogloblja. Razlage vzrokov krize pa se močno razhajajo. Če diagnoza ni jasna, tudi zdravljenje ne more biti uspešno. Stanje v Sloveniji je iz dneva v dan slabše. Na ulicah slovenskih prestolnic se vrstijo protesti nezadovoljnih in razočaranih državljanov, ki se počutijo izkoriščeno, opeharjeno in imajo dovolj ignorance oblasti ter si želijo sprememb. Ker očitno drugače ne gre (saj je po njihovem mnenju oblast nepoštena in

dela le za svoje interese, na mesto za dobro skupnosti), so stopili skupaj in iščejo svojo pravico na ta način. Število prijavljenih na Zavodu je največje v času od začetka krize. Stopnja brezposelnosti se je v decembru 2011 (v primerjavi z novembrom) povišala za 0,8 odstotne točke na 13 odstotkov, januarja 2012 pa se je ta odstotek povečal še za 5,2 odstotni točki. S tem se je število delovno aktivnih oseb v Sloveniji prvič po marcu 2003 spustilo pod 800.000. V januarju 2012 se je število brezposelnih še povečalo in presega 124.000. Rast stopnje brezposelnosti je bila tako med najvišjimi v Evropski uniji. Slovenija v tej zgodbi ni osamljen primer. Gre za »bolezen«, ki je okužila svetovno gospodarstvo. Tako se večina Evropskih držav sooča s podobnimi problemi, ki jih je povzročila gospodarska kriza, ene se z njimi spopadajo boljše, druge slabše. Svetli izjemi, ki jih kriza ni tako močno prizadela, sta v Evropi Švica in Poljska (SURS, 2012).

2.2.1 PRENOS KRIZE V SLOVENIJO

Ker je imel Slovenski finančni sektor na ameriškem finančnem trgu malo naložb, ni imela finančna kriza neposrednega vpliva na slovenske banke, tako kot je vplivala na banke v Evropi in ZDA. Posledica je bila povečanje tveganja, pomanjkanje likvidnosti in nezaupanje na mednarodnem denarnem trgu, kar je vplivalo na zmanjšanje financiranja slovenskih bank s strani tujih bank. Takrat so se z največjimi težavami soočali podjetniki in posamezniki, ki so se zadolževali za nakup vrednostnih papirjev ali z vlaganjem v investicijske sklade (Štiblar, 2008, str. 137). V nadaljevanju Štiblar (2008, str. 141) pravi, da se cene nepremičnin niso takoj začele zniževati po začetku finančne krize pri nas, ampak je bilo padec zaznati šele v letu 2009 in se bo zagotovo nadaljeval, dokler ne bo prišlo do ponovne vzpostavitve ravnotežja na slovenskem trgu nepremičnin. Cene rabljenih nepremičnin so bile v Sloveniji preveč blizu cenam novih nepremičnin, vendar so njihove cene začele padati. Na trgu je prišlo do prevelike ponudbe, ki je presegla povpraševanje. Koz vzroki za zmanjšano povpraševanje so bili nižji dohodki prebivalcev, kar pa je vplivalo in še vedno vpliva na zaostrene pogoje pri dodeljevanju posojil.

2.2.2 KRIZA V SLOVENIJI V ZADNJIH PETIH LETIH

V letu 2009 sta finančna in gospodarska kriza povzročili padec gospodarske aktivnosti v večini razvitih držav. Gospodarska kriza je imela močan vpliv na stanje na trgu dela in blaginjo prebivalstva. Brezposelnost se je močno povečala. Strokovnjaki OECD ugotavljajo, da je bil vpliv recesije na trg dela v letih 2008–2009 v državah članicah OECD v primerjavi z vplivom v prejšnjih recesijah nenavadno heterogen. Korelacija med padcem aktivnosti in povečanjem brezposelnosti v državah OECD je v recesiji v začetku devetdesetih let (1990–1993) znašala – 0,7 za obdobje krize 2008–2009 pa znaša korelacijski koeficient le – 0,35 (OECD, 2010). Kljub postopnemu okrevanju gospodarske aktivnosti v letu 2010 se je naraščanje brezposelnosti v številnih državah nadaljevalo, bistvenega izboljšanja na trgu dela pa ni bilo zaznati niti v prvi polovici leta 2011. Kriza je torej močno vplivala na trg dela, vendar med prizadetostjo posameznih demografskih in socialno-ekonomskih skupin obstajajo

velike razlike. Na povečanje strukturni problemov na trgu dela v večini držav EU kaže večja stopnja dolgotrajne brezposelnosti.

Predvsem zaradi povečanja strukturnih problemov strokovnjaki OECD ocenjujejo, da bodo posledice krize na trgu dela še dolgo povzročale skrbi nosilcem ekonomske politike (OECD, 2010). Na večje strukturne probleme kaže povečanje naravne stopnje brezposelnosti, ki je prisotno v večini držav OECD (OECD, 2009). Naraščanje dolgotrajne brezposelnosti nakazuje možnost pojava trdovratne visoke brezposelnosti oz. histereze brezposelnosti. Ball (2009) pojav histereze brezposelnosti povezuje s povečanjem naravne brezposelnosti. Tako obstaja tveganje za po-krizno obdobje visoke in vztrajne brezposelnosti, ki bo zahtevalo oblikovanje (»policymix«) sklopa ukrepov, ki bodo usmerjeni k spodbujanju zaposlovanja in preprečevanju pojava gospodarske rasti brez nastajanja novih delovnih mest.

Močan padec gospodarske aktivnosti v Sloveniji v letu 2009 je močno vplival na gibanja na trgu dela. Poglejmo posledice gospodarske krize na trgu dela v Sloveniji. Analiza pokaže, da se je v obdobju 2008–2010 na trgu dela najbolj poslabšal položaj mladih, nizko izobraženih in moških. Zanima nas tudi analizira razširjenost atipičnih, bolj prožnih oblik zaposlitve, pri čemer je smiselno izpostaviti problem segmentacije trga dela in vzroke zanjo. Prikažimo še odziv politike na slabšanje razmer na trgu dela, pri čemer je smiselno izpostaviti izvajanje ukrepov za zmanjšanje brezposelnosti.

Na razmere na trgu dela v Sloveniji še vedno vpliva gospodarska kriza. Padec gospodarske aktivnosti je sprožil proces prilagajanja evropskega trga dela nižji ravni aktivnosti. V Sloveniji se je stopnja delovne aktivnosti (starostna skupina 20–64 let) znižala na (68,3 %), kar je za 4,7 o. t. manj kot leta 2008, stopnja brezposelnosti pa se je podvojila in je leta 2012 znašala (8,9 %). Večje poslabšanje razmer na trgu dela v Sloveniji je med drugim posledica večjega padca gospodarske aktivnosti, ki je posledica strukturnih slabosti slovenskega gospodarstva, delno pa tudi vpliva velikega povečanja minimalne plače na zmanjšanje konkurenčnosti v obdobju krize v Sloveniji. S trajanjem krize se povečujejo strukturni problemi na trgu dela. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti EU se je v letu 2012 povečala na (4,6 %), kar je za 2 o. t. več kot leta 2008. V Sloveniji pa je dolgotrajna brezposelnost naraščala še hitreje in se je v obdobju 2008–2012 več kot podvojila (UMAR, 2013).

2.3 VZROKI KRIZE V SLOVENIJI

Gospodarska kriza traja že od leta 2008 in še vedno ne kaže, da si se kmalu končala. Ekonomist Bogomir Kovač v enem nedavnih komentarjev v Mladini pravi, da pred letom 2020 ne gre pričakovati, da se bomo gospodarsko vrnili tja, kjer smo pred krizo že bili (Cetinski, 2013).

V Sloveniji so vzroki krize tako zunanji kot notranji (domači). Med zunanje vzroke uvrščamo kapitalizem in neoliberalizem, globalizacijo, Evropsko unijo. Med notranje oz. domače vzroke, zaradi katerih se pojavlja kriza v Sloveniji, pa uvrščamo neučinkovito upravljanje države in s tem povezane vzroke slabega upravljanja države.

Vse pretekle finančne krize je do sedaj povzročila naraščajoča inflacija. Zadnja finančna kriza pa je zmedla ekonomiste in ostale strokovnjake, saj se razlikuje od preteklih. Prišlo je namreč do deflacije (cene niso bile ustaljene, ampak so celo padale) (Roubini in Mihn, 2010, str. 138).

Med najbolj očitni znak za sedanjo krizo so bili hipotekarni krediti. Pritiski na gospodarstvo so nastajali več let in v letih 2006 in 2008 niso padle samo cene hipotekarnih obveznic, še več, prišlo je do močnega stresa celotnega finančnega sistema (Roubini in Mihn, 2010, str. 61).

V nasprotju s simptomi, ki zgolj kažejo ali napovedujejo krizno stanje, so vzroki dejanski krivci za nastali položaj. Ko govorimo o reševanju krize, moramo torej analizirati in odpraviti njene vzroke, ne pa se osredotočati na simptome.

2.3.1 Zunanji vzroki krize

Zunanji vzroki krize so: spremembe na trgu, spremembe v panogi, spremembe na osnovi tehnološkega in splošnega napredka, splošna gospodarska kriza, socialne spremembe, politične spremembe, makroekonomski ukrepi, naravne nesreče, socialno-patološki pojavi. Zunanji vzroki so torej določene spremembe v okolju podjetja, ki jih to ni pravočasno zaznalo ter se nanje ni pravočasno in pravilno odzvalo. Ista sprememba v okolju ima lahko za eno podjetje neugoden in zaviralen predznak, za drugo pa ugoden in pospeševalen. Ker je sprememba pravzaprav edina stalnica v današnjem življenju in poslovanju, se tudi krize stalno pojavljajo (Dubrovski, 2004). Podrobneje si oglejmo nekatere konkretne zunanje vzroke krize.

2.3.1.1 Kriza kapitalizma in neoliberalizem

Državo je potrebno učinkovito upravljati, če naj bo ekonomsko uspešna in sposobna zadovoljevati pričakovanja večine njenega prebivalstva. Ob vse hitrejšem razvoju tehnologije in posledično vse večji soodvisnosti sveta se potreba po učinkovitem upravljanju države še stopnjuje. V praksi pa se uresničuje nasproten proces. V kapitalizmu oziroma neoliberalizmu upravljanje vse bolj prevzema kapital, ki državo izriva le na področji (močno okrnjenih) sociale in varnosti. Razvojno strateške funkcije pa (premočan) kapital izvaja izjemno slabo, saj s svojimi aktivnostmi prednostno varuje le kratkoročne interese bogatih. Prednostni motiv bogatih je krepiti družbeno moč na osnovi lastnine in ne neposredno trošiti, torej tudi ne produktivno investirati. To se očitno kaže v nezadostnem povpraševanju, ki ga do neke mere premošča potrošnja prebivalstva in države, ki pa žal temelji na zadolževanju. Ta proces sproža tudi razkroj splošnih etičnih vrednot, to je temeljnih pravil ravnanja, ki omogočajo, da družba sploh lahko učinkovito deluje.

2.3.1.2 Globalizacija

Z globalizacijo dobiva svetovno gospodarstvo glede pretoka blaga in kapitala značilnosti enotnega sistema, ki ga je potrebno aktivno upravljati, a tega upravljavca ni. Nepričakovano je zaradi globalizacije neposredno najbolj prizadeto prebivalstvo razvitega sveta. V povprečju danes živi manj kvalitetno in revneje kot pred tridesetimi leti, pa čeprav se je v tem času

zaradi hitrega tehnološkega razvoja njegova produktivnost skokovito večala. Največ koristi zaradi globalizacije ima verjetno Kitajska, ker ji uspeva z učinkovitim upravljanjem države izkoristiti prednosti tržnega gospodarstva in globalizacije obenem.

2.3.1.3 Evropska unija

EU ima nekatere značilnosti države. Najpomembnejša je skupen denar. Vendar EU ni razvila ustreznih mehanizmov upravljanja skupnih zadev in posledica je prav aktualna kriza evra, ki ekonomsko obremenjuje tudi Slovenijo. Tudi v tem primeru je za težave odgovorno njeno ne dovolj učinkovito upravljanje (Sinteza, 2014).

2.3.2 Notranji vzroki krize

Kriza v Sloveniji je veliko globlja kot na primer v sosednji Avstriji in torej lahko sklepamo, da ni zgolj posledica zunanjih vplivov. Primeri notranjih vzrokov pa so lahko neustrezna usposobljenost managementa, zavirajoča organiziranost, nekonkurenčni tržni položaj, težave na področju managementa sodelavcev, predraga proizvodnja in neučinkovita logistika, zanemarjena finančna funkcija, neučinkovit informacijski sistem, nezadostne raziskave in razvoj ipd. V nadaljevanju prikazujemo, kako je na krizo vplivalo neučinkovito upravljanje države ter kaj so njegovi vzroki.

2.3.2.1 Neučinkovito upravljanje države

Osrednji domači vzrok krize je neučinkovito upravljanje države. Znaki te neučinkovitosti pa so naslednji: država že ves čas deluje brez razvojne strategije, tekoča ekonomska politika je preobremenjena s parcialnimi interesi posameznih elit in omrežij, upravljanje razmeroma obsežnega državnega premoženja je izjemno neučinkovito, pravna država deluje slabo, kar se najbolj škodljivo odraža v razbohoteni sistemski korupciji.

2.3.2.2 Vzroki slabega upravljanja države

Osrednji vzrok neučinkovitega upravljanja države je nekompetentno in neetično vodenje slovenskih vlad po letu 2000. Vzrok za to je neodgovorno delovanje strankarske elite. Vsa upravljavska moč je namreč koncentrirana v vodstvih političnih strank, ki niso sposobna učinkovitega upravljanja države in njenih asociacij, saj nimajo niti znanja, niti sposobnost in zlasti ne ustreznih moralno-etičnih vrednot. Najbolj škodljiva posledica je negativna kadrovska selekcija, katere rezultat je, da za državo najbolj pomembne upravljavske aktivnosti pogosto opravljajo nekompetentne ali celo etično sporne osebe (Sinteza, 2014).

2.4 ZDRAVLJENJE KRIZE V SLOVENIJI

Na zdravljenje zunanjih vzrokov krize neposredno ne moremo veliko vplivati. Vplivamo lahko le posredno, in sicer tako da učinkovito saniramo domače vzroke in tako delujemo kot zgled. Z odpravo notranjih vzrokov krize moramo ustvariti pogoje za uspešnejši prihodnji razvoj

države, katere osnovno poslanstvo je optimalno zadovoljevanje interesov večine njenih prebivalcev in nikakor le elit. Pri tem je potrebno upoštevati povsem jasno dejstvo, da noben sistem (tudi država) ne more zadovoljivo uresničevati svojega poslanstva brez učinkovitega upravljanja. Pri ustvarjanju pogojev za uspešnejši razvoj naj bi kot družba prednostno delovali v skladu z naslednjimi usmeritvami (Sinteza, 2014):

2.4.1 ETIČNOST IN PРАВNA DRŽAVA

Dosledno – najbolj pa še pri upravljanju države – spoštovati pozitivne družbene vrednote, kot so poštenost, dostojanstvo človeka, inovativnost, družbena učinkovitost in solidarnost. To usmeritev podpirati z učinkovitim pravnim redom in vzgojnimi sistemi. Učinkovita pravna država je temeljni pogoj za uspešno obvladovanje krize.

2.4.2 PARLAMENTARNA DEMOKRACIJA

Preurediti parlamentarni in volilni sistem s ciljem, da se omeji moč vodstev političnih strank in negativno kadrovske selekcije ter okrepi neposredno demokracijo. V tem okviru osebe za ključna vodstvena mesta v državi voliti neposredno.

2.4.3 VODENJE DRŽAVE

Pri vodenju kompleksnih socialno-ekonomskih sistemov, kakršen država je, sta ključni dve zadevi: vodstvene zadolžitve lahko opravljajo le kompetentne in etično neoporečne osebe, njihovo delo pa je potrebno učinkovito nadzirati s kompetentnim in neodvisnim organom.

2.4.4 DRUŽBENA MOČ POSAMEZNIKOV ALI ELIT

Družbeno elito predstavljajo osebnosti, ki jim družba priznava znanje, sposobnost in zlasti moralno etične vrednote. Moč posameznikov in elit, ki bi temeljila izključno na lastnini oz. kapitalu, je potrebno omejevati s pravnimi, organizacijskimi in drugimi rešitvami.

2.4.5 EKONOMSKO SOCIALNI SISTEM

Ohranjati je potrebno socialno vzdržno gospodarstvo z uvajanjem gospodarske in druge zakonodaje, ki podpira učinkovito delovanje tržnega gospodarstva ob doslednem spoštovanju etičnih, moralnih in pravnih vrednot.

V podjetjih, ki so za državo strateškega pomena, je treba podpirati solastništvo države in zagotoviti, da bo upravljanje najmanj enako učinkovito, kot je upravljanje ostalih oblik lastnine.

V gospodarskih družbah je potrebno podpirati solastništvo zaposlenih ter druge oblike lastništva, ki presegajo slabosti lastništva enega posameznika (javno-zasebno partnerstvo, kooperative, pokojninski in podobni skladi...).

3 BREZPOSELNOST IN TRG DELA

Kot navaja Bubnov-Škoberne (1997, str. 37) je brezposelnost socialni primer, ker stanje brezposelnosti povzroči, da oseba ne more z delom ustvarjati zaslužka, saj ne more dobiti primerne zaposlitve. Zaradi socialnega primera brezposelnosti posameznik izgubi dohodek oziroma ne more ustvarjati pričakovanega dohodka.

Pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, da se šteje med registrirane brezposelne, opredeljuje Zakon o urejanju trga dela, in sicer v II. poglavju tega zakona. V 8. členu je opisana definicija brezposelne osebe. Za brezposelno osebo se tako šteje iskalec zaposlitev, ki je zmožen za delo, prijavljen na Zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi Zavod ali drugi izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter (ZRSZ, 2013):

- ni v delovnem razmerju,
- ni samozaposlen,
- ni poslovodna oseba v osebni družbi, enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ali zavodu
- ni kmet,
- ni upokojenec in
- nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let.

Po mnenju Žižmond (2003, str. 30) je brezposelnost pomemben ekonomski, socialni in politični problem celotnega gospodarstva. Pomemben pojem pri opredelitvi brezposelnosti je delovna sila, ki vključuje ljudi, stare od 15 do 65 let. Ti spadajo v aktivno prebivalstvo, ki je sestavljeno iz delovno aktivnega prebivalstva in registriranih brezposelnih oseb. Neaktivno prebivalstvo pa sestavljajo osebe, ki so stare 15 let in več in niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo.

Po Hrovatin (2003, str. 200) so brezposelne osebe tiste, ki nimajo zaposlitve, ampak zaposlitev aktivno iščejo. V Sloveniji so nezaposleni prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje. Neprijavljene osebe se v Sloveniji ne štejejo med brezposelne osebe, zato je verjetno število dejansko brezposelnih oseb več.

Pojem hkrati označuje individualno in družbeno stanje. »Individualno stanje brezposelnosti se pojavi takrat, ko oseba, ki je zmožna za delo, išče zaposlitev in ni zaposlena v delovnem razmerju ter ne opravlja samostojne pridobitne dejavnosti kot samozaposlena oseba. Brezposelnost v družbi pa nastane v primeru, ko v državi v določenem obdobju nimajo možnosti za zaposlitev vsi prebivalci v aktivni dobi, ki iščejo zaposlitev in so zmožni za delo«. (Bubnov Škoberne, 1997, str. 15)

Brezposelnost je prav tako socialni problem, ker stanje brezposelnosti povzroči, da oseba ne more ustvariti zaslužka, saj ne more dobiti primerne zaposlitve. Trajanje brezposelnosti je

omejeno, zato se od brezposelne osebe pričakuje, da bo našla zaposlitev, samozaposlitev ali drug vir preživetja (Kavar-Vidmar, 2001, str. 8).

Brezposelnost je družbenoekonomski pojav. Opredelitev brezposelnosti je odvisna od družbenoekonomskih odnosov in potreb države, kar vpliva na pojavljanje več različnih oblik brezposelnosti. Vzroki za nastanek brezposelnosti so posledice sprememb v proizvodnji, v strukturi in tehnologiji proizvodnje. Lahko pa je tudi rezultat nezadostne razvitosti družbe, omejenosti proizvodnih skladov, velikega obsega delovne sile ali strukturnih sprememb kot posledice industrializacije (Stojanovič, 2005, str. 21).

3.1 VZROKI BREZPOSELNOSTI

Vzrokov za brezposelnost je veliko. Najpogostejši vzroki za brezposelnost so problemi v družini, fizična ali psihična nezmožnost opravljanja dela ter vplivi družbe (SURS, 2011). V nadaljevanju bomo povzeli najpogostejše vzroke, ki vplivajo na brezposelnost (svetovna gospodarska kriza, neustrezna izobrazba, trajanje brezposelnosti).

3.1.1 SVETOVNA GOSPODARSKA KRIZA

Po Drobnič (2009, str. 33) je glavni vzrok brezposelnosti svetovna gospodarska kriza, ki se je pojavila leta 2008 in še danes vedno traja. Gre za posledico nepremišljenega ravnanja lastnikov globalnih družb in globalnih managerjev, ki so zaradi pehanja za dobičkom in špekulativnih finančnih informacij zlomili družbe, ki so predstavljale temelje finančnega sistema v globalni tržni ekonomiji.

3.1.2 NEUSTREZNA IZOBRAZBA

Huber (2006, str. 24) navaja, da je v Sloveniji še vedno več družboslovcev kot naravoslovcev, zdravstva in sociale, vendar pa zato niso krivi samo študenti, ki se odločijo za družboslovno smer, ampak tudi država, ki nima posluha za potrebe gospodarstva in trga.

Po drugi strani pa Ignjatovič (2006, str. 66) govori o premajhni ponudbi določenih delovnih mest in prevelikem povpraševanju po nekaterih drugih poklicih. Po eni strani država spodbuja k nadaljevanju izobraževanja mladih, po drugi strani pa lahko govorimo o ambicioznosti mladih in njihovih staršev, saj so mnenja, da jim bo višja izobrazba zagotovila boljši položaj na trgu delovne sile in v družbi nasploh.

3.1.3 TRAJANJE BREZPOSELNOSTI

Možnosti za ponovno zaposlitev brezposelnih oseb postajajo vedno manjše, kolikor dlje je oseba brezposelna. Gre namreč za to, da taka oseba na trgu dela nima možnosti opravljati dela, za katerega je izobražena.

3.1.4 OPUSTITEV DELA

Delavci lahko pri svojih delodajalcih opustijo delo iz različnih razlogov (ZDR-1). Lahko so si našli drugo ustrežnejšo zaposlitev, ker ne želijo ali ne morejo več opravljati dosedanjega dela. Lahko so nezadovoljni s plačo, z medosebnimi odnosi, slabimi delovnimi pogoji ali če nimajo možnosti napredovanja. Če iz določenih razlogov ne želijo več delati, ne morejo takoj spet postati brezposelni, saj v večini držav te možnosti nimajo in se lahko šele po preteku določenega časa spet prijavijo na Zavodu za zaposlovanje kot brezposelna oseba. Lahko se za nekaj časa umaknejo s trga delovne sile. Če si delavci želijo spremeniti zaposlitev, si lahko novo zaposlitev poiščejo prej, preden odpovejo staro zaposlitev. Nekateri delavci opuščajo zaposlitev, da si odpočijejo od prejšnje zaposlitve. Delavci lahko opuščajo delo v upanju, da najdejo novo zaposlitev, ki bo enako dobra ali celo boljša od prejšnje, in to v času, ko postanejo brezposelni in v času, ko so deležni sredstev iz naslova brezposelnih. Tukaj govorimo o predpostavki frikcijske brezposelnosti, ki jo bom predstavila v nadaljevanju.

3.1.5 ODPUSTITEV Z DELA

Odpustitev z dela je eden najpogostejših razlogov za nastanek brezposelnosti. Do odpustitve z dela lahko pride zaradi cikličnih nihanj gospodarstva, ker je bilo delo začasno ali zaradi strukturnih sprememb, ki so posledica novih tehnologij in dvigovanja produktivnosti v organizacijah. Tako delavci postanejo odveč zaradi zmanjšanja obsega proizvodnje, ker njihove sposobnosti ne ustrezajo več strukturi dela ali pa postanejo odveč le v določenem kraju, medtem ko bi v drugem lahko dobili zaposlitev. Podjetja lahko v času recesije poslujejo brez njih, v času gospodarske rasti pa jih lahko spet zaposlijo. Izguba dela je neprostoVOLjna. Delavci so lahko odpuščeni tudi iz disciplinskih razlogov in tako težje dobijo novo zaposlitev, tudi službe za zaposlovanje jih v svoj register vključijo pod posebnimi pogoji (Dervarič, 2011, str. 20).

3.1.6 VEČJE ŠTEVILO ŽENSK NA TRGU DELA

Delež žensk je na trgu delovne sile vedno večji, zato se je tudi njihova izobrazbena raven močno zvišala. Poklicna kariera je čedalje pogosteje prioriteta v življenju vse več žensk. Ženske izgubljajo tradicionalno vlogo v gospodinjstvu, mnogim družina ni več na prvem mestu, s kontracepcijo lahko nadzorujejo število otrok. Postale so bolj neodvisne in se vedno bolj pogosto odločajo za vstop na trg dela. S tem so trg dela še povečale in pripomogle k še večji konkurenci (Simai, 1998, str. 49).

3.2 VRSTE BREZPOSELNOSTI

V tem poglavju bomo pozornost namenili vrstam brezposelnosti. Predstavili bomo šest najpogostejših vrst (frikcijska brezposelnost, strukturna brezposelnost, ciklična

brezposelnost, naravna brezposelnost, prikrita brezposelnost in sezonsko brezposelnost), pri katerih bomo povzeli bistvo.

3.2.1 FRIKCIJSKA BREZPOSELNOST

Friksijska brezposelnost je po navadi kratkotrajno obdobje, posledica časovnega zamika med začetkom iskanja zaposlitve ter njeno pridobitvijo. Najpogosteje se pojavi med mladimi, ki iščejo prvo ter odpuščenimi delavci, ki iščejo novo zaposlitev (ZRSZ, 2013).

Kot navaja Svetlik (1985, str. 34) nastane friksijska brezposelnost zaradi sezonskih gibanj in občasnih sprememb v proizvodnji, na katere trg delovne sile ne reagira dovolj hitro. Kakorkoli hitro se posameznik odloči in začne iskati zaposlitev je do takrat, ko jo najde, že brezposeln (Svetlik, 1985, str. 34).

Friksijska brezposelnost je posledica posameznikovih menjavanj služb in iskanja nove službe. Sem uvrščamo selitve prebivalstva med različnimi mesti, začasno nezaposlenost šolajoče se mladine in menjavanje zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja. Takšna zaposlitev je kratkotrajna in predstavlja samo obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. Ni vezana na razmere v gospodarstvu, ker je plod prostovoljnih odločitev ljudi o menjavi delovnih mest. Srečamo jo v vsakem gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti delovne sile (Hrovatin, 2007, str. 206).

Kot posebno lastnost friksijske brezposelnosti Atkinsonetal (1998, str. 12) navaja zavračanje ponujenega dela s strani iskalcev zaposlitve. To se pojavi takrat, kadar je na trgu dela dovolj prostih delovnih mest in ima posameznik možnost izbirati med različnimi vrstami zaposlitve.

3.2.2 STRUKTURNA BREZPOSELNOST

Sedej (1997, str. 49) pravi, da se strukturna brezposelnost kaže v presežkih nekaterih poklicev in v pomanjkanju drugih, v prenizki ali previsoki stopnji izobrazbe glede na zahteve delovnih mest, v odpiranju delovnih mest v regijah, kjer je pomanjkanje delovne sile in v ukinjanju delovnih mest tam, kjer je delovne sile preveč.

V zadnjih desetletjih se je zaradi razvoja računalništva in informacijske tehnologije povečalo povpraševanje po programerjih in ostalih računalniških strokovnjakih, zmanjšalo pa se je povpraševanje po nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcih, zaradi upada deleža industrije v BDP. Brezposelni se težje prilagajajo novim razmeram na trgu dela, še posebej, kadar gre za odpuščanje starejših delavcev. Država mora poskrbeti za prestrukturiranje delavcev, kar pa lahko stori s programi aktivnega zaposlovanja, ki vključujejo usposabljanje brezposelnih za nova delovna mesta in nove zaposlitve (Setnikar-Cankar in Hrovatin, 2007, str. 187).

Strukturna brezposelnost lahko včasih povzroči tudi brezposelnost določenih regij, če so sektorji, ki so v zatonu, skoncentrirani na določenih območjih. Zaradi odvisnosti od

dolgoročnejših sektorskih sprememb proizvodnje bi strukturno brezposelnost lahko imenovali tudi sektorska brezposelnost (Hrovatin, 2000, str. 206).

Do strukturne brezposelnosti lahko pride tudi zaradi neuskklajenosti med strukturo povpraševanja in strukturo ponudbe delovne sile. Neuskklajenost je lahko geografska, ko so potrebe po delavcih v enem kraju, ponudba pa v drugem kraju. Mobilnost delovne sile pa je nezadostna, da bi lahko odpravila neuskklajenost. Do neuskklajenosti pride lahko tudi med iskano in dejansko usposobljenostjo delavcev. Podjetja pogosto povprašujejo po določenih profilih delavcev, na razpolago pa je ponudba drugače usposobljenih delavcev. Strukturna brezposelnost lahko včasih povzroča tudi visoko brezposelnost določenih regij (Senjur, 2001, str. 152).

Ehrenberg in Smith (2000, str. 574) pravita, da pri strukturni brezposelnosti prihaja do neskladij v poklicih, stopnji izobrazbe ter geografski razporeditvi delovnih mest in iskalcev zaposlitve. V kolikor je mobilnost delovne sile nezadostna ali pa so usihajoči sektorji koncentrirani na določenih območjih, se geografska neuskklajenost težko odpravi, posledica tega je visoka nezaposlenost v regijah.

3.2.3 CIKLIČNA BREZPOSELNOST

Ciklična brezposelnost se lahko pojavlja le občasno zaradi cikličnih nihanj gospodarstva. Je posledica gospodarske recesije in zato izgine hkrati z oživljanjem gospodarske rasti. Ker gospodarski cikli trajajo več let, ni kratkotrajna (Svetlik, 1985, str. 36).

Ciklična brezposelnost se lahko pojavlja med vsemi kategorijami zaposlenih, ne glede na vrsto dela. Ob prehodu v drugi del cikla, v fazi oživljanja gospodarstva in v prosperiteti se zmanjšuje stopnja brezposelnosti (Hrovatin, 2007, str. 206).

Ciklična brezposelnost nastane, ko se gospodarstvo znajde v recesiji in se zato zmanjša povpraševanje po delavcih. Večina sektorjev zmanjšuje proizvodnjo in posledično odpušča delavce, zato se brezposelnost lahko pojavi povsod, torej med vsemi kategorijami zaposlenih, ne glede na vrsto dela. Ker se ciklična brezposelnost pojavi kot posledica recesije, se znižanje brezposelnosti doseže šele, ko gospodarstvo preide v drugi del cikla (Setnikar-Cankar in Hrovatin, 2007, str. 187–188).

Kot navaja Sedej (1997, str. 47), v času gospodarske krize veliko zaposlenih izgubi svoje delo in tako še več ljudi ne najde dela, zato se trajanje brezposelnosti posameznika podaljšuje. Brezposelnost štejemo za dolgotrajno, če traja več kot eno leto, zato ciklična brezposelnost ne more biti kratkotrajna, saj gospodarski cikli trajajo v povprečju 4,8 leta, od tega pa polovico cikla predstavlja recesija, ki jo spremlja ciklična brezposelnost.

Faza oživljanja gospodarstva privede do ponovnega oživljanja gospodarstva in s tem tudi večjo zaposlenost (Samuelson in Nordhaus, 2002, str. 564). Da pa se ciklični brezposelnosti lahko izognemo, mora gospodarstvo rasti vsaj tako hitro kot delovna sila (Schiller, 2003, str. 123).

3.2.4 NARAVNA BREZPOSELNOST

Naravno stopnjo brezposelnosti lahko opredelimo na več načinov (Ehrenberg, Smith, 2000, str. 590):

- stopnja brezposelnosti, pri kateri sta inflacija plač in cen stabilni ali na sprejemljivih ravneh,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri je število prostih delovnih mest enako številu brezposelnih delavcev,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri kakršnakoli povečanja agregatnega povpraševanja ne povzročijo več nadaljnjih zniževanj brezposelnosti,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri je vsa brezposelnost prostovoljna,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri se raven brezposelnosti ne spreminja in so pritoki v brezposelnost in njeno trajanje normalni.

Naravna stopnja brezposelnosti predstavlja dolgoročni cilj gospodarstva. Opredeljena je med 4 in 6 odstotki, vendar pa ni stabilna. Vzroki za njeno povečanje so predvsem demografski, ekonomsko-politični (denarna nadomestila in drugi transferji, ki delavce ne spodbujajo k iskanju zaposlitve, določanje minimalnih plač) in strukturni (starost in sestava delovne sile). Ukrepi za njeno znižanje se navezujejo na ukrepe za znižanje frikcijske in strukturne brezposelnosti.

3.2.5 PRIKRITA BREZPOSELNOST

Prikrita predstavlja zaposlene, ki sicer imajo zaposlitev, vendar ne prispevajo k BDP. V primeru, da bi jih odpustili, bi dosegli enak BDP kot pred tem. Prikrita nezaposlenost se ugotavlja le z ocenami, saj je težko poimensko določiti tiste, ki na delovnih mestih ne delajo nič. Prikrita brezposelnost je bila še zlasti visoka v nekdanjem samoupravnem socialističnem sistemu (Hrovatin, 2007, str. 206).

Z brezposelnostjo se pri posamezniku pojavljajo naslednji problemi (Belčič, 1993, str. 30):

- izguba zaupanja in samospoštovanja
- pomanjkanje denarja,
- osebni in družinski problemi,
- zmanjšanje lastne aktivnosti,
- poslabšanje osebnih in družbenih stikov,
- večja izolacija ter občutek drugo–razrednosti in
- pomanjkanje dostopa do informacij.

V prikrito brezposelnost sodijo tiste osebe Gorišek, 1991 v (Bogan 1991, str. 41), ki same nočejo biti dalj časa zaposlene, in osebe, ki niso zaposlene in zaposlitve ne iščejo aktivno, pa bi se vendar želele zaposliti.

3.2.6 SEZONSKA BREZPOSELNOST

Bubnov-Škoberne, (1997, str. 16) opredeljuje sezonsko brezposelnost, ki nastane zaradi sezonskih nihanj v intenziteti proizvodnje in dela v določenih dejavnostih v različnih letnih obdobjih. Značilna je za nekatere panoge, zlasti gradbeništvo, turizem, gostinstvo (Bubnov-Škoberne, 1997, str. 16).

3.3 MERJENJE BREZPOSELNOSTI

Za merjenje brezposelnosti se uporabljata naslednji dve metodi: registrsko merjenje brezposelnosti in anketa o delovni sili. Obe metodi nam dajeta povsem različne rezultate, kar pa ne pomeni, da je eno ali drugo merjenje brezposelnosti napačno ali slabo. V obeh dveh metodah je brezposelnost različno opredeljena (Damadenik, 1994, str. 331). To pa ne pomeni, da katera od metod za merjene brezposelnosti prikazuje napačne ali pravilne podatke. Prikaz rezultatov se razlikuje zaradi različnih kriterijev pri opredeljevanju brezposelnosti (Trbanc, 1994 v Pirher 1994, str. 58).

Brezposelnost se najbolj natančno meri, tako da se izračuna stopnja brezposelnosti. Da bi lahko izračunali stopnjo brezposelnosti, je treba najprej dobiti aktivno prebivalstvo, ki ga izračunamo, tako da neaktivno prebivalstvo odštejemo od celotnega prebivalstva. Med neaktivno prebivalstvo sodijo gospodinje, upokojenci, ljudje, ki nočejo delati ali pa so nesposobni za delo, in mladi, ki se še šolajo. Aktivno prebivalstvo pa tvorijo zaposleni in brezposelni. Če število brezposelnih delimo z aktivnim prebivalstvom in množimo s 100, dobimo stopnjo brezposelnosti: $U = \text{BREZPOSELNI} / \text{AKTIVNO PREBIVALSTVO} * 100$ (Setnikar – Cankar in Hrovatin, 2004, str. 161 in 162).

3.3.1 REGIJSKO MERJENJE BREZPOSELNOSTI

Pri registrskem merjenju brezposelnosti izhajamo iz registrskih podatkov o zdravstvenih zavarovancih in iskalcih zaposlitve in o zaposlenih osebah v podjetjih in drugih organizacijah, ugotovljenih v statistični raziskavi. Kateri omogočajo izračun stopnje registrirane brezposelnosti. Registrsko spremljanje brezposelnosti ima to prednost, da so podatki na razpolago z minimalnim časovnim zamikom. Za register je značilno polno zajetje vseh enot. Registrski podatki kažejo prebivalstvo glede na formalni status. Slabost registrov je velika občutljivost na spremembe v zakonodaji. Ob vsaki spremembi se poruši časovna vrsta podatkov, med uporabnike pa vnese zmedo in ugibanje. Med slabost uvrščamo tako neprimerljivost podatkov med državami zaradi nezmožnosti enotnega definiranja brezposelnih v registrih (Novak, 2008, str. 34).

Še ena od slabosti je, da ne moremo vedeti, ali je oseba, ki je prijavljena na zavodu, v resnici brez zaposlitve ali opravlja kakršno koli delo na črno. Stopnja registrske brezposelnosti je

izračunana kot delež registriranih brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu (Pirher, Svetlik, 1994, str. 58).

Aktivno prebivalstvo predstavlja seštevek zaposlenih in brezposelnih. Zaposleni so osebe, ki opravljajo kakršnokoli delo, za katero dobijo plačilo, ne glede na to, ali trenutno delajo ali pa so odsotni z dela zaradi dopusta, bolniške ali stavke. V Sloveniji v to skupino štejemo osebe, ki so zaposlene bodisi za nedoločen bodisi za določen čas in so na ZRSZ registrirane kot zaposlene osebe. Drugače pa je v tujini, saj v to skupino uvrščajo vse osebe, ki delajo, ne glede na njihovo formalno prijavo (Setnikar-Cankar in Hrovatin, 2007, str. 179–180).

Po Zakonu o urejanju trga dela (Ur. l. RS, št. 80/2010), v nadaljevanju ZUTD, je brezposelna oseba, kot iskalec zaposlitve, stara od 15 do 65 let in je sposobna za delo, prijavljena na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljena sprejeti ustrezno zaposlitev, ki mu jo ponudi bodisi zavod bodisi drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve. Oseba ne sme biti v delovnem razmerju, samozaposlena, poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu. Prav tako oseba ne sme biti kmet, upokojenec in ne sme imeti statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let. ZUTD šteje za brezposelno osebo le tisto osebo, ki se prijavi na zavod (ZUTD, 8. člen, 1. odstavek, 9. člen in 10. člen).

Ta metoda merjenja pa ima tudi svojo prednost. Prednost te metode merjenja je, da so podatki objavljeni z minimalnim časovnim zamikom, mesečno in relativno poceni. Slabosti pa so predvsem v občutljivosti na spremembe v zakonodaji in v tem, da podatki niso mednarodno primerljivi (Novak, 2008, str. 34).

3.3.2 ANKETA O DELOVNI SILI

Anketa o delovni sili je anketa, s pomočjo katere dobimo podatke o značilnostih trga dela. Izvaja se neprekinjeno skozi celo leto, podatke pa objavljamo četrtletno. Rezultati ankete so mednarodno primerljivi, saj anketo izvajamo skladno s priporočili in navodili mednarodne organizacije za delo ILO in v skladu z zakonodajo Evropske skupnosti (Stat.si, 2014).

Na podlagi ankete o delovni sili lahko izračunamo stopnjo anketne brezposelnosti. Spremljanje anketne brezposelnosti omogoča mednarodno primerljivost in vpogled v brezposelnosti v kontekstu trga delovne sile kot celote. Anketni podatki kažejo prebivalstvo glede na dejanski status. Ankete o delovni sili od drugega četrtletja leta 1997 potekajo nepretrgano, podatki se objavljajo četrtletno. Po drugi strani anketa o delovni sili poteka na relativno majhnem vzorcu, kar je lahko vzrok za nesorazmerno velika nihanja v dinamiki podatkov, ki jih nudi (Novak, 2008, str. 34). V tabeli 1 so prikazane razlike med registrskimi podatki in anketi o delovni sili – anketnimi podatki.

Tabela 1: Razlike med registrskimi podatki in anketi o delovni sili

	Registrski podatki	Anketa o delovni sili
Vir	Podatke dobimo iz registra brezposelnih oseb na Zavodu RS za zaposlovanje, govorimo o polnem zasetju podatkov.	Podatke dobimo na podlagi ankete o delovni sili: govorimo ocenah, ki temeljijo na statističnem vzorcu.
Poročevalsko obdobje	Podatke zajamemo po stanju na zadnji dan v mesecu.	Podatki se nanašajo na aktivnost anketirane osebe v tednu pred anketiranjem (od ponedeljka do nedelje).
Obdobje opazovanja	Podatke zajamemo mesečno, po stanju na zadnji dan v mesecu.	Anketa o delovni sili se izvaja četrtletno.
Definicija brezposelne osebe	Registrirana brezposelna oseba je prijavljena na Zavodu za zaposlovanje in mora ustrezati merilom brezposelnosti, ki so določena s strani zavoda.	Brezposelna oseba po anketi o delovni sili je oseba, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem ni delala niti eno uro za plačilo, dobiček ali družinsko blaginjo, vendar v zadnjih štirih tednih aktivno išče delo in ga je v dveh tednih tudi pripravljena sprejeti. Med brezposelne se štejejo tudi tiste osebe, ki so delo že našle in ga bodo začele opravljati v dveh tednih po anketiranju.

Vir: Statistične informacije (2008, str. 18)

Definicija ILO brezposelnih obsega tri merila (Pirher, Svetlik, 1994, str. 60):

1. oseba mora biti brez dela, kar pomeni, da v referenčnem tednu ni bila niti zaposlena niti samozaposlena, niti ni opravljala kekega dela za plačilo,
2. biti mora na razpolago za zaposlitev (da lahko takoj začne z delom, v kolikor bi ga dobila),
3. aktivno mora iskati zaposlitev oziroma možnosti za samozaposlitev.

Anketna brezposelnost je merjena s pomočjo ankete o delovni sili. Gre za anketiranje gospodinjstev v Sloveniji, s katerimi pridobijo podatke o stanju in spremembah na slovenskem trgu dela. S pomočjo ankete o delovni sili pridobijo podatke o velikosti, strukturi

in značilnostih tako neaktivnega kot tudi aktivnega prebivalstva v Sloveniji. Anketna brezposelnost ne upošteva celotnega prebivalstva, temveč le posameznika v določenem gospodinjstvu (družinska ali druga skupnost ljudi), ki skupaj stanujejo in skupaj potrošijo svoje dohodke za kritje osnovnih življenjskih potreb (SURS, 2009).

Izvaja jo SURS, ki naključno izbere 700 gospodinjstev, s katerimi opravi večkratno anketiranje, in sicer prvič obiše gospodinjstvo, nato na vsake tri mesece opravi anketo še po telefonu. Se pravi, da SURS spremlja gospodinjstvo eno leto, z večkratnim anketiranjem pa želijo zagotoviti čim večjo natančnost podatkov in ugotavljati kratkoročne spremembe na slovenskem trgu dela.

Po anketi o delovni sili predstavljajo aktivno prebivalstvo delovno aktivni prebivalci in brezposelni skupaj. Za brezposelne osebe štejejo osebe, stare od 15 do 74 let, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem niso opravljale nikakršnega dela za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit, v zadnjih štirih tednih aktivno iščejo delo in so ga pripravljene sprejeti v prihodnjih dveh tednih ali pa so si delo že našle, a ga bodo začele opravljati kasneje. Pod delovno aktivno prebivalstvo štejejo osebe, ki so v zadnjem tednu pred anketiranjem opravile kakršnokoli delo za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit, so zaposlene ali samozaposlene, a jih v zadnjem tednu pred anketiranjem ni bilo na delo, so zaposlene in so začasni ali trajni presežki, so pomagajoči družinski člani ali so na porodniškem dopustu (SURS, 2009).

ADS se izvaja v skladu MOD in z zahtevami Eurostat-a, nanašajoč se na usklajeno anketo o delovni sili EU, kar omogoča primerljivost z drugimi državami, ki izvajajo tovrstne ankete, ter ob enem tudi časovno primerljivost podatkov s predhodnimi leti. V Sloveniji so jo uvedli leta 1993, in sicer so jo vse do leta 1996 izvajali le enkrat na leto (meseca maja), od aprila 1997 pa jo izvajajo celo leto in pridobljene podatke objavljajo četrtletno (SURS, 2009).

3.4 VPLIV KRIZE NA STOPNJO BREZPOSELNOSTI

Svetovna gospodarska kriza je močno vplivala na trg dela v Sloveniji, kar se odraža z naraščanjem stopnje brezposelnosti. Posledica tega je povečanje števila prejemnikov nadomestil za brezposelne in prejemnikov denarnih pomoči. Brezposelnost predstavlja v gospodarstvu velik problem, saj povzroča trpljenje ljudi, ki zaradi nezaposlenosti dobivajo nižje dohodke, kar predstavlja socialni problem (UMAR, 2009, str. 77-93). Gospodarska kriza je spremenila strukturo brezposelnih v Sloveniji. Od novembra 2008 (UMAR, 2009, str. 83—84) se je začela zmanjševati razlika med stopnjama brezposelnosti žensk in moških, ker je bil porast brezposelnih moških večja kot porast brezposelnih žensk, saj se je zaposlenost zmanjševala predvsem v dejavnostih, ki so zaposlovale pretežno moške (gradbeništvo, proizvodnja kovin). Analize (UMAR, 2009, str. 83-84) kažejo, da so glede na starost brezposelnosti najbolj izpostavljeni starejši od 50 let in mladi (v starostni skupni 15—29 let) ter manj izobraženi.

Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ, 2011, str. 6—7) se je v prvem letu krize zaposlenost zmanjšala v predelovalnih dejavnostih, posledično pa še v

dejavnosti prometa in skladiščenja, ki je z njimi močno povezana. Zaposlenost se je nekoliko zmanjšala tudi v dejavnosti trgovine in gradbeništva, v vseh ostalih tržnih in netržnih storitvenih dejavnosti do padca delovne aktivnosti ni prišlo. V letu 2010 so se razmere v predelovalnih dejavnostih umirile, močan padec pa se je zgodil v gradbeništvu; število delovno aktivnih se je zmanjšalo za 9,5 odstotnih točk (ZRSZ, str. 2011, 6—7). Število delovno aktivnih se je zmanjšalo še v finančnih in zavarovalniških storitvah ter v dejavnosti poslovanja z nepremičninami. V letu 2011 se je zaposlenost še nadalje zmanjševala v industriji in gradbeništvu, v predelovalnih dejavnostih se je zmanjšanje zaposlenosti upočasnilo, v gradbeništvu pa pospešilo (ZRSZ, 2011, str. 6—7).

3.5 VPLIV KRIZE NA BREZPOSELNOST PO STATISTIČNIH REGIJAH V SLOVENIJI OD LETA 2002 DO LETA 2010

Slovenija je razdeljena na dvanajst statističnih regij, to so pomurska statistična regija, podravska statistična regija, koroška statistična regija, savinjska statistična regija, zasavska regija, spodnje-posavska statistična regija, statistična regija jugovzhodna Slovenija, osrednjeslovenska statistična regija, gorenjska statistična regija, goriška statistična regija, notranjsko-kraška statistična regija in obalno-kraška statistična regija.

Stopnja registrirane brezposelnosti se je po statističnih regijah v Sloveniji od leta 2002 do leta 2008 zmanjševala, od leta 2009 pa naraščala, kar je posledica gospodarske krize (Pečar, 2008, str. 41-50, SURS, 2012a).

Goriška regija ima sedem zaporednih let najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti. Najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti je od leta 2002 do leta 2010 imela pomurska regija. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS, 2012a) je bilo v pomurski regiji od leta 2000 do leta 2005 več brezposelnih moških, od leta 2006 do 2010 pa več žensk. V podravske, savinjske, zasavske, gorenjske, notranjsko-kraške, obalno-kraške regiji je bilo od leta 2002 do leta 2009 več brezposelnih žensk, leta 2010 pa je bilo več brezposelnih moških. V koroški regiji je bilo od leta 2002 do leta 2010 več brezposelnih žensk. V spodnje-posavski in osrednjeslovenski regiji je bilo leta 2002 in 2010 več brezposelnih moških, od leta 2003 do leta 2009 pa več brezposelnih žensk. V regiji jugovzhodna Slovenija je bilo leta 2002 in 2010 več brezposelnih moških, od leta 2003 do 2009 pa več žensk. V goriški regiji je bilo leta 2002, 2004 in 2010 več brezposelnih moških, leta 2003 do 2009 pa več žensk (Pečar, 2008, str. 41-50, SURS, 2012a).

Delež mladih do 25 let se je od leta 2002 do leta 2007 (Pečar, 2008, str. 41-50, ZRSZ, 2012) zmanjševal v vseh regijah, nato pa začel naraščati. Velik delež brezposelnih mladih je v koroški in pomurski regiji. Naraščati je začelo tudi število brezposelnih oseb, starih več kot 50 let. Največji delež brezposelnih nad 50 let je v gorenjski regiji.

Od leta 2002 do leta 2010 so v vseh regijah prevladovali brezposelni s srednješolsko izobrazbo. Visok porast brezposelnih s terciarno izobrazbo so imele notranjsko-kraška, koroška, goriška in gorenjska regija (Pečar, 2008, str. 41-50, ZRSZ, 2012).

3.6 TRG DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI IN EU

3.6.1 KRATEK PREGLED TRGA DELA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Slovenija je srednjeevropska država, ki na severu meji z Avstrijo, na zahodu z Italijo, na severovzhodu z Madžarsko, na vzhodu in jugu pa s Hrvaško. Obsega 20.273 km², v njej prebiva 2.056.262 prebivalcev. Glavno mesto je Ljubljana, drugo največje mesto pa Maribor. Država je razdeljena na 12 statističnih regij, ki se po geografskih značilnostih kot tudi po ekonomski razvitosti med seboj precej razlikujejo. Slovensko gospodarstvo je zaradi svoje majhnosti usmerjeno v izvoz na trge razvitih zahodnih držav. Za njegovo rast je zelo pomembno zagotavljanje večje tehnološke razvitosti, s tem pa večje izvozne konkurenčnosti na globalnih trgih. Procesi gospodarskega prestrukturiranja se odražajo v zmanjševanju kmetijskega in nekmetijskega sektorja, zlasti rudarstva in predelovalnih dejavnosti ter v povečevanju storitvenega sektorja. Poleg predelovalnih dejavnosti so pomembna področja dejavnosti in zaposlovanja v državi trgovina, gradbeništvo in poslovne storitve. Od leta 1993 do leta 2008 so bili v Sloveniji gospodarski rezultati ugodni, pod vplivom svetovne finančne in gospodarske krize pa so se ob koncu leta 2008 tudi v naši državi gospodarske razmere hitro poslabšale. Podjetja so se pričela soočati z upadom naročil, pomanjkanjem finančnih virov in počasnostjo izvedbe nekaterih ključnih reform, kar še vedno zavira gospodarsko aktivnost.

Kriza je najbolj prizadela podjetja v predelovalni dejavnosti, gradbeništvo in bančnem sektorju. Razmere ostajajo zaradi izvozne usmerjenosti države zelo negotove, saj med drugimi prispevajo slabše spodbude iz mednarodnega okolja, poleg tega pa tudi pomanjkanje naložb ter nižanje domače porabe. Prepočasi poteka tudi preusmeritev iz delovno-intenzivnih k tehnološko bolj zahtevnim dejavnostim, zato postaja Slovenija v primerjavi z drugimi državami manj konkurenčna. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije se je v tretjem četrtletju leta 2012 bruto domači proizvod v primerjavi z enakim obdobjem leta 2011 realno zmanjšal za (3,3 %). Skromnejša gospodarska aktivnost se odraža tudi na trgu dela. Razmere so se ob koncu leta 2012 precej poslabšale. Decembra 2012 je bilo delovno aktivnih 792.948 prebivalcev, kar je (3,0 %) manj kot decembra leta 2011. Trend postopnega umirjanja rasti brezposelnosti se je v zadnjem tromesečju leta 2012 prekinil.

Decembra je bilo pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje prijavljenih 118.061 brezposelnih oseb, kar je (4,7 %) več kot leta 2011. V letu 2012 se je pri Zavodu prijavilo (7,2 %) več brezposelnih oseb kot v enakem obdobju 2011. Na voljo je bilo (12,7 %) manj prostih delovnih mest kot v letu 2011.

Registrirana brezposelnost se je v januarju 2013 še naprej hitro povečevala in konec meseca štela 124.258 oseb, kar je (5,2 %) več kot ob decembra 2012 in (7,2 %) več kot pred letom dni. Zaradi večjega števila odpuščenih delavcev v preteklih letih se je struktura brezposelnosti spremenila: večji je delež moških, trajno presežnih delavcev in brezposelnih zaradi stečajev, brezposelnih v starosti od 25 do 39 let in starejših od 50 let, pa tudi brezposelnih s terciarno izobrazbo. Decembra 2012 je stopnja registrirane brezposelnosti v

državi znašala (13,0 %), kar je 0,9 odstotne točke več kot v decembra 2011. Po mednarodno primerljivih podatkih Ankete o delovni sili je bila v tretjem četrtletju leta 2012 stopnja anketne brezposelnosti (9,2 %), kar je še vedno pod povprečjem Evropske unije. Stopnja aktivnosti prebivalstva je bila (57,9 %) in stopnja delovne aktivnosti (52,6 %) (ZRSZ, 2014).

3.6.2 KRATEK PREGLED TRGA DELA V EU

Brezposelnost je v EU-28 dosegla najvišje ravni doslej. Čeprav se je stopnja brezposelnosti med letoma 2003 in 2008 zmanjšala za več kot dve odstotni točki, je finančna in gospodarska kriza povzročila bistveno poslabšanje. Od leta 2008 (podatki na letni ravni) do drugega četrtletja leta 2013 se je stopnja brezposelnosti v EU-28 povečala z (7,1 %) na (10,9 %). Z nekaj izjemami so bila gibanja skozi čas za različne skupine na trgu dela bolj ali manj podobna. Prvič, za stopnjo brezposelnosti mladih se zdi, da se na splošno bolj odziva na poslovni cikel. Drugič, ko je nastopila kriza, je brezposelnost pri moških naraščala hitreje kot pri ženskah, zlasti ker so bili huje prizadeti sektorji, v katerih prevladujejo moški. To je razvidno iz večjega porasta skupnega števila brezposelnih oseb med letoma 2008 in 2009, ki pa ni bil značilen za brezposelnost žensk. Kar zadeva strukturne razlike, je pri mladih, nizko kvalificiranih delavcih in državljanih tretjih držav stopnja brezposelnosti precej višja (Evropska komisija, 2014).

Brezposelnost je prenehala naraščati v sredini leta 2013. Od začetka leta 2013 je stopnja brezposelnosti dokaj stabilna. Septembra 2013 je skupno število brezposelnih znašalo skoraj 26,9 milijona. Zadevna stopnja pri (11 %) je ostala nespremenjena šest mesecev zapored. Za napovedi o začetku spremembe trenda v prihodnosti je v tem trenutku še prezgodaj. Trendi pri EU niso podobni. V primerjavi s septembrom 2012 se je brezposelnost povečala v 16 državah članicah (najbolj v EL, na CY, v IT in na NL), v 12 državah je upadla (najbolj v baltiških državah, na IE in HU). Ta razhajanja so bolj ali manj usklajena z gibanji BDP po državah članicah.

Dolgotrajna brezposelnost se je nadalje povečevala zaradi dolgotrajne krize. Ob koncu drugega četrtletja leta 2013 je bila dolgotrajna brezposelnost višja kot kdaj koli prej. V EU je bilo brezposelnih 12,5 milijona, kar je (5 %) aktivnega prebivalstva. Od leta 2008 se je dolgotrajna brezposelnost približno podvojila, pri čemer se je povečala v skoraj vseh državah članicah, razen v Nemčiji (kjer se je med letoma 2008 in 2012 zmanjšala s 4 % na 2,5 %) in Luksemburgu (kjer je bila v tem obdobju stabilna pri okrog 1,5 %). Od začetka prejšnjega leta do drugega četrtletja leta 2013 se je dolgotrajna brezposelnost kot delež skupne brezposelnosti povečala s (45 % na 47,1 %) v EU-28 (s 47,0 % na 49,5 % v EO) (Evropska komisija, 2014).

Brezposelnost kaže velika in rastoča razhajanja med državami članicami, zlasti znotraj evroobmočja. Od začetka krize se je brezposelnost na jugu in na obrobju evroobmočja močno povečala, v drugih državah članicah pa ne tako zelo. Avgusta 2013 je stopnja brezposelnosti znašala (4,9 % v AT, 5,2 % v DE, 5,9 % v LU ter 26,6 % v ES in 27,6 % v EL). Poleg nesorazmerno visokih stopenj brezposelnosti v EL in ES, je brezposelnost na PT,

HR in CY prav tako bistveno nad povprečjem EU-28, saj stopnja brezposelnosti tam presega (16 %). Kar zadeva spremembe na področju brezposelnosti, je bilo največje medletno povečanje (od septembra 2012 do septembra 2013) zabeleženo na CY (za 4,4 odstotne točke). Trend je prav tako relativno negativen na NL (vendar pa je izhodiščna raven nizka) in v IT ter v manjšem obsegu v BE, BG, na HR, v LU in v SI.

Kljub krizi so se stopnje aktivnosti nadalje izboljšale v mnogih državah članicah, v glavnem zaradi naraščajočih stopenj dejavnosti med starejšimi delavci in ženskami (v starosti od 55 do 64 let). Med drugim četrtnjem leta 2008 in drugim četrtnjem leta 2013 je stopnja dejavnosti v EU za skupino prebivalstva v starosti od 15 do 64 let narasla s (70,7 % na 71,9 %), čeprav so bile med državami znatne razlike.

Stopnje dejavnosti so se najbolj povečale na CZ, MT, v LT in na HU, najbolj pa so se zmanjšale na DK (vendar je bila izhodiščna stopnja zelo visoka), IE in HR. Čeprav so se stopnje dejavnosti pri ženskah skozi čas izboljšale, je v primerjavi z moškimi razlika še vedno opazna, in sicer v drugem četrtnju leta 2013 znaša 12,1 odstotne točke (stopnja za moške znaša 78 %, za ženske pa 65,9 %). Razlike med spoloma pri stopnjah dejavnosti so zlasti visoke v več južnih državah članicah EU, kot so EL, IT in PT. Nekatere druge države imajo visoko stopnjo dejavnosti pri ženskah, vendar pa je v teh državah za ženske hkrati značilna razširjenost zaposlitev s krajšim delovnim časom (Evropska komisija, 2013).

Stopnja zaposlenosti še naprej kaže negativen trend, potrebna pa bi bila njegova velika sprememba, da bi bilo mogoče uresničiti krovni cilj strategije Evropa 2020, in sicer stopnjo zaposlenosti v višini (75 %) za moške in ženske v starosti od 20 do 64 let. Od začetka krize so se stopnje zaposlenosti v EU zmanjšale za skoraj dve odstotni točki in so ob koncu leta 2012 znašale samo (68 %). Od takrat so številke nadalje upadale. Od drugega četrtnja v letu 2012 do leta 2013 se je stopnja zaposlenosti zmanjšala za 0,6 odstotne točke v evroobmočju in za 0,42 odstotne točke v EU.

»Porast in upad« zaposlovanja v času krize nista bila enakomerno porazdeljena. Čeprav so se stopnje zaposlenosti pri moških (starih od 20 do 64 let) od leta 2008 zmanjšale za več kot tri odstotne točke (s 77,9 % v letu 2008 na 74,5 % v letu 2012), je zaposlovanje žensk upadlo le neznatno in se je v prejšnjem letu celo nekoliko povečalo. Znatna so bila povečanja za starejše delavce (od leta 2008 za 3,3 odstotne točke do višine 48,8 % v letu 2012, pri čemer so bila povečanja občutna v BE, DE, FR, IT, LU, na HU, NL in PL, zlasti za ženske 5 odstotnih točk). Kar zadeva stopnjo izobrazbe, je najbolj upadalo zaposlovanje za nizko kvalificirane in najmanj za visoko izobražene osebe. Stopnja zaposlenosti državljanov tretjih držav (starih od 20 do 64 let) v EU se je zmanjšala z (58,5 % v letu 2010 na 56,8 % v letu 2012). Kar zadeva trende zaposlovanja glede na sektor, so bile od drugega četrtnja 2012 do leta 2013 največje izgube zabeležene v gradbeništvu (−4,5 %), kmetijstvu (−1,5 %) in proizvodnji (−1,2 %). Povečanja so bila zlasti velika v IKT (za 2,5 %).

Čeprav je bil v preteklih petih letih opazen negativen vpliv na zaposlitve za nedoločen čas, so prilagoditve najbolj obremenile zaposlitve za določen čas. Zaposlitve za polni delovni čas že četrto leto zapored upadajo, od zadnjega četrtnja leta 2008 pa so se zmanjšale za 8,3

milijona (upad za 4,6%). Nasprotno pa so zaposlitve s krajšim delovnim časom v zadnjih letih stalno naraščale, od zadnjega četrletja leta 2008 jih je bilo za 2,5 milijona več, kar predstavlja (povečanje za 6,4%) (Evropska Komisija, 2013).

Zaposlovanje se bo v prihodnje verjetno rahlo izboljšalo predvsem zaradi napovedanih povečanj BDP. Trenutno stopnja prostih delovnih mest znaša približno (1,5 %), kar je bolj ali manj enako povprečju od konca leta 2010. V skladu s srednjeročnimi napovedmi bo več trendov privedlo do nadaljnjega porasta zaposlovanja, zlasti na nekaterih področjih. Na primer, tehnološki napredek bo ustvaril delovna mesta v sektorju IKT (po pričakovanjih naj bi bilo do leta 2015 razpisanih 900.000 prostih delovnih mest za strokovnjake na področju IKT), po drugi strani pa se bo zaradi staranja prebivalstva kljub sedanjemu omejevanju sredstev za zdravstveno varstvo verjetno srednjeročno povečalo povpraševanje po zdravstvenih delavcih in storitvah, povezanih z zdravstvom.

Poleg tega lahko prehod na zeleno gospodarstvo privede do povečanja zelenih delovnih mest v letu 2020 (skupno število zaposlenih se je iz 2,4 milijona v letu 2000 povečalo na 3 milijone v letu 2008 in je po ocenah v letu 2012 znašalo 3,4 milijona). Tudi v drugih sektorjih, kot je prometna industrija, ki so odvisni od visoke tehnologije, bo treba zaposliti občutno več srednje do visoko kvalificirane delovne sile zaradi rasti letalskega in potniškega prometa ter visokega deleža starejšega osebja, ki bo po pričakovanjih do leta 2020 zapustilo prometni sektor.

Segmentacija na trgu dela je še naprej znatna. Od leta 2011 se je delež zaposlenih za določen čas povečal za 0,4 odstotne točke, kar v glavnem odraža negotove gospodarske razmere. To prispeva k že obstoječi visoki brezposelnosti in / ali nizkim stopnjam udeležbe nekaterih skupin.

Za zaposlovanje mladih sta značilna visoka deleža zaposlitev za določen čas in zaposlitev s krajšim delovnim časom, pri čemer je bilo v letu 2012 od skupnega števila zaposlitev malo več kot (40 %) zaposlitev za določen čas in (30 %) zaposlitev s krajšim delovnim časom. Za primerjavo; v celotnem delovno aktivnem prebivalstvu je bil delež zaposlitev za določen čas in zaposlitev s krajšim delovnim časom precej nižji, in sicer je v EU v letu 2012 delež zaposlitev za določen čas znašal približno (14 %), delež zaposlitev s krajšim delovnim časom pa (19 %). Ženske so prekomerno zastopane pri zaposlitvah s krajšim delovnim časom.

V letu 2012 je bilo s krajšim delovnim časom zaposlenih (31,9 % žensk in 8,4 % moških), pri čemer je delež žensk, ki so bile zaposlene s krajšim delovnim časom na NL, v UK, v DE, v AT in BE, presegal (40 %), kar je bistveno znižalo izmerjene stopnje zaposlenosti žensk v ekvivalentu zaposlitve s polnim delovnim časom. Čeprav udeležba pri naslednjih oblikah dela ni vedno posledica lastne odločitve, v sedanjih razmerah delo za določen delovni čas in delo s krajšim delovnim časom lahko prispeva k ustvarjanju delovnih mest; srednjeročno ali dolgoročno pa je lahko posameznikom odskočna deska za pogodbo za nedoločen čas in / ali za pogodbo za polni delovni čas.

Segmentacija je razvidna tudi iz stalnih razlik v plačah glede na spol in nizkih stopnjah prehoda od manj do bolj zaščitene pogodbenih oblik dela. Katere obremenjujejo skupine, ki običajno delajo po pogodbah za določen delovni čas (Evropska komisija, 2014).

4 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PRED IN V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

4.1 ANALIZA STOPNJE REGISTRIRANE BREZPOSELNOSTI PO STATISTIČNIH REGIJAH V REPUBLIKI SLOVENIJI

Stopnja registrirane brezposelnosti pred časom krize od leta 2005 do leta 2008 je bila najvišja v pomurski regiji (17,9 %) in v enakem obdobju najnižja v goriški regiji (6,8 %). Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah se je pred časom krize od leta 2005 do leta 2008 v vseh regijah zmanjševala. To si lahko ogledamo v tabeli 2.

Tabela 2: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v obdobju 2005 - 2008

	2005	2006	2007	2008
Pomurska	17,9	14,8	13,8	13,2
Podravska	13,3	11,5	9,9	9,4
Koroška	10,9	9,5	7,6	8,2
Savinjska	12,5	10,4	8,8	8,1
Zasavska	12,9	10,8	9,2	8,3
Spodnje-posavska	11,7	9,9	8,6	8,2
Jugovzhodna Slovenija	9,4	8,0	6,6	6,6
Osrednjeslovenska	7,6	6,6	5,6	5,0
Gorenjska	7,4	5,4	4,6	5,0
Notranjsko-kraška	7,5	6,2	5,2	5,3
Goriška	6,8	5,5	4,6	4,7
Obalno-kraška	7,7	6,9	5,9	5,3
Slovenija	10,2	8,6	7,3	7,0

Vir:ZRSZ (2005, 2006, 2007, 2008)

Med letoma 2009 in 2013, torej v času krize, je bila stopnja registrirane brezposelnosti najvišja v pomurski regiji (20,4 %) in v enakem obdobju najnižja v gorenjski regiji (7,6 %). Iz tabele 3 na naslednji strani lahko vidimo, da se je stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v času krize v vseh regijah iz leta v leto povečevala, v pomurski regiji pa se je stopnja registrirane brezposelnosti iz leta v leto zmanjševala.

Tabela 3: Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah v obdobju 2009 - 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Pomurska	20,4	19,4	18,1	18,1	18,9
Podravska	13,2	14,2	14,7	14,7	15,0
Koroška	12,2	14,4	12,9	13,3	13,9
Savinjska	11,3	13,1	12,9	13,7	14,2
Zasavska	12,0	12,7	14,0	16,0	17,5
Spodnje-posavska	11,7	13,6	13,8	15,4	15,6
Jugovzhodna Slovenija	9,6	11,0	12,2	14,0	14,6
Osrednjeslovenska	7,6	9,7	10,0	11,1	11,9
Gorenjska	7,6	9,2	9,0	9,9	10,3
Notranjsko-kraška	7,8	9,8	10,7	12,0	12,8
Goriška	8,0	9,8	10,2	11,5	11,9
Obalno-kraška	7,4	9,1	10,0	11,5	12,6
Slovenija	10,3	11,8	12,1	13,0	13,5

Vir: ZRSZ (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)

4.2 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO SPOLU PRED IN V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Tabela 4: Regionalna brezposelnost po spolu 2005 - 2008

Leto	2005		2006		2007		2008	
	m	ž	M	ž	m	ž	m	ž
Slovenija	8,6	12,1	7,8	11,4	6,3	9,5	5,7	8,0
Vzhodna Slovenija	10,3	15,3	9,2	14,5	7,5	12,1	6,8	10,4
Pomurska	15,8	18,8	13,7	18,1	11,4	16,0	10,6	14,2
Podravska	10,9	16,7	9,9	16,0	7,9	13,5	7,1	11,6
Koroška	8,4	13,3	7,7	13,1	6,0	10,7	5,6	9,3
Savinjska	10,3	15,5	9,3	14,4	7,4	11,9	6,5	9,9
Zasavska	10,3	17,9	8,9	15,7	7,1	12,9	6,7	10,1
Spodnje-posavska	8,5	15,4	7,5	14,3	6,7	11,9	6,1	9,9
Jugovzhodna Slovenija	7,1	10,9	6,8	10,8	5,7	8,7	5,2	7,7
Notranjsko-kraška	6,4	10,0	5,7	8,6	4,5	6,7	4,3	5,7
Osrednjeslovenska	7,0	8,2	6,5	7,9	5,3	6,6	4,6	5,5
Gorenjska	5,9	9,0	5,0	8,2	3,9	6,0	3,8	5,0
Goriška	5,7	7,5	5,2	7,3	4,2	5,8	3,9	4,8
Obalno-kraška	6,7	8,5	6,4	8,3	5,3	7,5	4,4	6,3

Vir: SI-STAT (2005—2008)

Tabela 4 na prejšnji strani prikazuje, da se je v obdobju pred začetkom krize stopnja brezposelnosti po spolu zmanjševala v vseh regijah. Največji upad regionalne brezposelnosti je razviden pri ženskem spolu v Pomurski regiji, saj je bilo leta 2005 brezposelnih (18,8 %) žensk, v letu 2008 pa (14,2 %). Najmanjši upad regionalne brezposelnosti je bil pri moškem spolu v goriški regiji, saj je bilo leta 2005 (5,7 %) brezposelnih moških, v letu 2008 pa (3,9 %).

V nadaljevanju je predstavljena analiza regionalne brezposelnosti po spolu od leta 2009 do leta 2013. Vsi podatki so prikazani za mesec december. Iz tabele 5 lahko vidimo, da se je v obdobju svetovne krize od leta 2009 do leta 2013 stopnja brezposelnosti po spolu zviševala v vseh regijah. Stopnja brezposelnosti se je najbolj povečala pri moških v pomurski regiji, saj je bila leta 2009 brezposelnost (14,0 %), v letu 2013 pa kar (16,1 %). Stopnja brezposelnosti se je prav tako povečala pri ženskah v osrednji Sloveniji, saj je bila leta 2009 brezposelnost (7,0 %), v letu 2013 pa je bila (11,1 %).

Tabela 5: Regionalna brezposelnost po spolu 2009—2013

Leto	2009		2010		2011		2012		2013	
	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž
Slovenija	8,3	10,2	10,1	11,6	11,4	12,4	11,5	12,6	12,5	13,8
Vzhodna Slovenija	9,7	12,8	11,6	14,4	12,5	15,0	12,4	15,1	13,3	16,3
Pomurska	14,0	18,3	16,4	22,2	16,0	20,6	15,7	19,4	16,1	19,9
Podravska	10,5	13,7	12,4	14,9	13,6	15,6	13,0	15,4	13,6	16,1
Koroška	9,7	12,4	11,0	15,7	10,4	16,9	9,5	15,6	10,8	17,7
Savinjska	9,0	12,1	10,8	13,2	11,6	14,0	11,5	14,3	12,5	15,6
Zasavska	10,0	12,2	11,6	12,3	13,3	13,3	14,4	15,0	16,5	16,7
Spodnjeposavska	8,6	12,3	11,0	14,0	12,4	14,7	12,8	15,4	13,6	16,3
Jugovzhodna Slovenija	7,8	10,3	9,3	11,0	10,9	12,5	12,0	13,8	13,1	15,5
Notranjsko-kraška	6,6	7,8	8,1	9,0	9,5	10,5	10,1	10,9	11,6	13,2
Zahodna Slovenija	6,6	7,2	8,3	8,4	9,8	9,4	10,1	9,6	11,4	11,0
Osrednjeslovenska	6,7	7,0	8,7	8,3	10,4	9,3	10,5	9,6	11,8	11,1
Gorenjska	6,4	7,6	7,7	8,6	8,6	9,1	8,8	9,0	9,5	10,2
Goriška	6,8	7,4	8,5	8,7	10,1	9,8	10,6	9,9	12,0	11,3
Obalno-kraška	6,5	7,4	7,6	8,2	9,3	9,9	10,2	10,3	11,9	11,5

Vir: SI-STAT (2009—2013)

4.3 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO STOPNJI IZOBRAZBE PRED ČASOM KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

V obdobju pred nastankom krize od leta 2005 do leta 2006 se je stopnja brezposelnosti po osnovnošolski izobrazbi zmanjševala. Največji upad brezposelnosti je bil v jugovzhodni Sloveniji (53,6 %), najmanjši pa v koroški regiji. Stopnja brezposelnosti med prebivalstvom s srednješolsko izobrazbo se je povečevala. Najbolj se je povečala v podravske regiji (57,5 %), najmanj pa v jugovzhodni Sloveniji (40,9 %). Stopnja brezposelnosti oseb z višjo in

visokošolsko izobrazbo se je v letih 2005 in 2006 prav tako povečala, in sicer najbolj povečala v osrednji Sloveniji (11,5 %), najmanj pa v pomurski regiji, katera je znašala (4,7 %). Vse naštetu lahko vidimo v tabeli 6. Vsi podatki so prikazani za mesec december.

Tabela 6: Registrirano brezposelne osebe po stopnji izobrazbe za leto 2005 in 2006

	Osnovno-šolska izobrazba		Srednješolska izobrazba		Višja in visokošolska izobrazba	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Leto						
Slovenija	40,7	39,2	51,6	51,9	7,7	9,9
Pomurska	50,8	49,9	44,4	45,3	4,7	4,9
Podravska	36,3	35,3	57,5	57,0	6,2	7,6
Koroška	36,0	33,9	56,3	56,9	7,8	9,3
Savinjska	38,5	36,8	55,4	55,9	6,1	7,4
Zasavska	45,1	42,5	49,9	51,6	5,0	5,9
Spodnje posavska	43,2	42,2	50,1	50,2	6,8	7,6
Jugovzhodna Slovenija	53,6	52,2	40,9	41,5	5,7	6,4
Osrednje-slovenska	39,5	37,8	48,9	49,4	11,5	12,7
Gorenjska	40,4	38,0	50,8	51,2	8,9	10,9
Notranjsko-kraška	38,8	37,6	51,8	51,3	9,6	11,1
Goriška	37,5	36,0	51,7	52,1	10,9	11,9
Obalno-kraška	36,6	35,9	52,7	53,2	10,8	10,9

Vir: SI-STAT (2005, 2006)

Stopnja registrirane brezposelnosti po izobrazbi med prebivalci z osnovnošolsko izobrazbo (tabela 6) je bila leta 2006 najvišja v jugovzhodni Sloveniji (52,2 %) in najnižja med prebivalci z osnovnošolsko izobrazbo v koroški regiji (33,9 %). Stopnja registrirane brezposelnosti med prebivalstvom s srednješolsko izobrazbo je bila leta 2006 najvišja v podravske regiji (57 %) in najnižja v jugovzhodni Sloveniji (41,5 %). Stopnja registrirane brezposelnosti prebivalcev z višjo in visokošolsko izobrazbo je bila leta 2006 najvišja v

osrednji Sloveniji (12,7 %) in najnižja v pomurski regiji (4,9 %). Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji je bila leta 2006 najnižja med prebivalci z višjo in visokošolsko izobrazbo, ki je znašala (9,9 %) in najvišja med prebivalstvom s srednješolsko izobrazbo, katera je znašala (51,9 %). Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji med prebivalci z osnovnošolsko izobrazbo je leta 2006 znašala (39,2 %).

Tabela 7: Registrirano brezposelne osebe po stopnji izobrazbe za leto 2007 in 2008

Leto	Osnovnošolska izobrazba		Srednješolska izobrazba		Višja in visokošolska izobrazba	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Slovenija	39,2	40,1	50,7	49,6	10,1	10,3
Pomurska	50,8	51,9	43,3	42,1	5,9	6,1
Podravska	35,5	35,8	55,5	54,8	9,1	9,5
Koroška	33,5	34,2	55,6	54,8	11,0	11,1
Savinjska	35,9	36,7	55,4	54,6	8,8	8,8
Zasavska	42,4	41,2	50,3	52,0	7,3	6,8
Spodnje posavska	43,1	46,0	48,9	45,9	7,9	8,1
Jugovzhodna Slovenija	54,9	56,6	37,9	36,5	7,3	6,9
Osrednje-slovenska	36,6	36,4	49,4	49,1	14,0	14,5
Gorenjska	38,0	40,0	49,9	47,6	12,2	12,4
Notranjsko-kraška	37,6	39,5	49,4	47,9	13,1	12,7
Goriška	35,8	37,4	50,6	48,8	13,5	14,0
Obalno-kraška	35,9	37,7	51,4	49,9	12,7	12,5

Vir: SI-STAT (2007, 2008)

Tabela 7 prikazuje podatke o brezposelnosti po stopnjah izobrazbe za leti 2007 in 2008. Stopnja registrirane brezposelnosti po izobrazbi za prebivalce z osnovnošolsko izobrazbo je bila leta 2008 najvišja v jugovzhodni Sloveniji (56,6 %) in najnižja v koroški regiji (34,2 %). Stopnja registrirane brezposelnosti prebivalstva s srednješolsko izobrazbo je bila leta 2008 najvišja v podravski regiji (54,8 %) in najnižja v jugovzhodni Sloveniji (36,5 %). Stopnja registrirane brezposelnosti oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo je bila leta 2008 najvišja v

osrednji Sloveniji (14,5 %) in najnižja v pomurski regiji (6,1 %). Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji je bila leta 2008 najnižja med osebami z višjo in visokošolsko izobrazbo, ki je znašala (10,3 %) in najvišja med tistimi s srednješolsko izobrazbo, katera je znašala (49,6 %). Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji z osnovnošolsko izobrazbo je znašala (40,1 %).

4.4 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO TRAJANJU BREZPOSELNOSTI V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Tabela 8 prikazuje regionalno brezposelnost oseb po trajanju brezposelnosti skupaj od leta 2010 do leta 2013 in sicer brezposelnost oseb, ki je trajala več kot 1 leto. Iz tabele vidimo, da je bila regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti v letu 2010 najvišja v pomurski regiji, kjer je znašala (9,1 %) in najnižja v obalno-kraški regiji (2,9 %).

Tabela 8: Regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti - skupaj med letoma 2010 in 2013 (več kot 1 leto)

Trajanje brezposelnosti – skupaj (več kot 1 leto)	2010	2011	2012	2013
Slovenija	4,6	5,4	6,0	6,1
Pomurska	9,1	10,3	10,3	9,5
Podravska	5,9	6,6	7,2	7,0
Koroška	5,5	6,4	6,4	6,2
Savinjska	5,2	5,8	6,4	6,4
Zasavska	5,0	5,8	7,2	8,3
Spodnje-posavska	5,9	6,8	7,8	7,8
Jugovzhodna Slovenija	4,9	5,6	6,7	7,6
Osrednjeslovenska	3,5	4,4	5,0	5,3
Gorenjska	2,7	3,3	3,7	3,6
Notranjsko-kraška	3,3	4,1	4,8	5,1
Goriška	3,4	4,2	4,9	5,0
Obalno-kraška	2,9	3,8	4,5	4,5

Vir: SI-STAT (2014)

V letu 2011 je bila glede na tabelo 8 regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti najvišja v pomurski regiji (10,3 %) in najnižja v gorenjski regiji (3,3 %). V letu 2012 je regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti bila najvišja prav tako v pomurski regiji (10,3 %) in najnižja v gorenjski regiji (3,7 %). V letu 2013 je regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti bila najvišja v pomurski regiji (9,5 %) in najnižja v gorenjski regiji, kjer je znašala 3,6 %.

Tabela 9 prikazuje regionalno brezposelnost oseb po zelo dolgotrajni brezposelnosti skupaj od leta 2010 do leta 2013, in sicer brezposelnosti, ki je trajala več kot 2 leti. Iz tabele vidimo, da je bila regionalna brezposelnost po zelo dolgotrajni brezposelnosti v letu 2010 najvišja v pomurski regiji, kjer je znašala (5,3 %) in najnižja v obalno-kraški regiji, goriški in notranjsko kraški regiji (1,4 %). V letu 2011 je bila regionalna brezposelnost po zelo dolgotrajni brezposelnosti najvišja v pomurski regiji (6,4 %) in najnižja v gorenjski regiji (1,4 %). V letu 2012 je regionalna brezposelnost po zelo dolgotrajni brezposelnosti bila najvišja prav tako v pomurski regiji (7,3 %) in najnižja v gorenjski regiji (1,8 %). V letu 2013 je regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti bila najvišja v pomurski regiji (7,0 %) in najnižja v gorenjski regiji, kjer je znašala (1,9 %).

V tabeli 9 je analizirana regionalna brezposelnost po zelo dolgotrajni brezposelnosti - skupaj od leta 2010 do leta 2013. Vsi podatki so prikazani za mesec december.

Tabela 9: Regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti - skupaj od leta 2010 do leta 2013 (več kot 2 leti)

Trajanje brezposelnosti – skupaj (več kot 2 leti)	2010	2011	2012	2013
Slovenija	2,2	2,9	3,4	3,7
Pomurska	5,3	6,4	7,3	7,0
Podravska	2,9	3,8	4,2	4,4
Koroška	2,7	3,6	4,0	4,1
Savinjska	2,5	3,1	3,5	3,8
Zasavska	2,2	3,0	3,7	4,8
Spodnje-posavska	3,3	4,2	4,8	5,2
Jugovzhodna Slovenija	2,6	3,4	4,0	4,7
Osrednjeslovenska	1,6	2,2	2,8	3,2
Gorenjska	0,8	1,4	1,8	1,9
Notranjsko-kraška	1,4	2,0	2,5	2,7
Goriška	1,4	2,1	2,5	2,7
Obalno-kraška	1,4	1,8	2,3	2,6

Vir: SI-STAT (2014)

Statistični podatki kažejo, da se je regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti v času krize od leta 2010 do leta 2013 podaljševala. Regionalna brezposelnost po trajanju brezposelnosti se je podaljšala pri osebah, ki so na Zavodu za zaposlovanje prijavljene več kot 1 leto in tudi pri osebah, ki so na Zavodu prijavljene več kot 2 leti. Regionalna brezposelnost se je najbolj podaljšala v Pomurski regiji.

4.5 ANALIZA REGIONALNE BREZPOSELNOSTI PO STAROSTI V ČASU KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Tabele 10, 11, 12 in 13 prikazujejo podatke o registriranih brezposelnih osebah v Republiki Sloveniji po starostnih razredih v obdobju od leta 2010 do leta 2013. Starostni razredi zajemajo brezposelne osebe stare od 15 do 24 let, od 15 do 29 let, od 25 do 49 let ter 50 in več let. Analizirani so podatki za obdobje v času krize od leta 2010 do leta 2013.

Analiza regionalne brezposelnosti po starosti skupaj v letu 2010, in sicer v starosti 15—24 let je bila najvišja v pomurski regiji (37,9 %) in najnižja v gorenjski regiji (13,7 %). V starostni skupini 15—29 let je bila najvišja v pomurski regiji (25,4 %) in najnižja v gorenjski regiji (10,4 %). V starostni skupini od 25 do 49 let je bila najvišja stopnja regionalne brezposelnosti v pomurski (15,2 %) in najnižja v gorenjski regiji (6,0 %). V starostni skupini 50 in več let pa je bila najvišja stopnja prav tako v pomurski regiji (24,9 %) in najnižja v obalno-kraški regiji (11,4 %). Analiza kaže, da je bila regionalna brezposelnost po starosti skupaj za leto 2010 najvišja v pomurski regiji in najnižja v gorenjski, goriški in obalno-kraški regiji.

Tabela 10: Regionalna brezposelnost po starosti - skupaj za leto 2010

Starost - skupaj	15—24 let	15—29 let	25—49 let	50 in več let
Slovenija	23,2	16,5	8,6	14,5
Pomurska	37,9	25,4	15,2	24,9
Podravska	32,5	22,8	11,1	16,2
Koroška	30,4	22,2	11,3	14,4
Savinjska	28,3	19,9	9,5	15,4
Zasavska	26,7	19,9	10,1	13,6
Spodnje-posavska	22,8	16,6	9,7	17,5
Jugovzhodna Slo.	21,1	14,7	8,0	13,9
Osrednjeslovenska	16,5	12,3	6,9	11,8
Gorenjska	13,7	10,4	6,0	13,8
Notranjsko-kraška	16,3	11,6	6,4	12,9
Goriška	16,5	13,5	6,9	12,1
Obalno-kraška	14,2	11,0	6,2	11,4

Vir: SI-STAT (2014)

Analiza regionalne brezposelnosti po starosti skupaj v letu 2011 v starosti od 15 do 24 let (tabela 11) je bila najvišja v pomurski regiji (38,0 %) in najnižja v gorenjski regiji (13,7 %). V starostni skupini od 15 do 29 let je bila najvišja v pomurski regiji (26,4 %) in najnižja v gorenjski regiji (10,7 %). V starostni skupini od 25 do 49 let je bila najvišja stopnja regionalne brezposelnosti v pomurski regiji (14,0 %) in najnižja v gorenjski regiji (6,1 %).

Tabela 11: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2011

Starost – skupaj	15—24 let	15—29 let	25—49 let	50 in več let
Slovenija	23,5	17,2	9,2	17,6
Pomurska	38,0	26,4	14,0	24,8
Podravska	32,1	23,0	11,5	19,5
Koroška	26,6	20,5	11,2	16,8
Savinjska	26,2	19,5	9,8	18,8
Zasavska	25,7	20,8	11,0	17,6
Spodnje-posavska	23,3	16,5	10,0	21,1
Jugovzhodna Slovenija	23,4	16,2	9,0	17,1
Osrednjeslovenska	17,2	13,2	7,7	15,3
Gorenjska	13,7	10,7	6,1	16,8
Notranjsko-kraška	17,4	12,6	7,2	16,5
Goriška	18,5	14,6	7,6	15,5
Obalno-kraška	16,9	13,3	7,4	14,2

Vir: SI-STAT (2014)

Kot vidimo v tabeli 11, je v starostni skupini 50 in več let bila najvišja stopnja prav tako v pomurski regiji (24,8 %) in najnižja v obalno-kraški regiji (14,2 %). Analiza kaže, da je bila regionalna brezposelnost po starosti skupaj za leto 2011 prav tako najvišja v pomurski regiji in najnižja v notranjsko kraški regiji, gorenjski in obalno-kraški regiji. Tudi v primerjavi z letom 2010 se je regionalna brezposelnost povečala v vseh regijah.

V tabeli 12 (na naslednji strani) je prikazana regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2012. Ta je bila v starosti od 15 do 24 let najvišja v pomurski regiji (36,6 %) in najnižja v gorenjski regiji (16,5 %). V starostni skupini od 15 do 29 let je bila najvišja v pomurski (25,1 %) in najnižja v gorenjski regiji (12,2 %). V starostni skupini od 25 do 49 je bila najvišja stopnja regionalne brezposelnosti najvišja v pomurski regiji (13,3 %) in najnižja v gorenjski regiji (6,5%). V starostni skupini 50 in več let pa je bila najvišja stopnja prav tako v pomurski regiji (24,4 %) in najnižja v obalno-kraški regiji (14,0 %). Analiza kaže, da je bila regionalna brezposelnost po starosti skupaj za leto 2012 prav tako najvišja v osrednji Sloveniji in najnižja v notranjsko-kraški regiji in zasavski regiji. Tudi v primerjavi z letoma 2010 in 2011 se je analiza regionalne brezposelnosti povečala v vseh regijah.

Tabela 12: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2012

Starost – skupaj	15—24 let	15—29 let	25—49 let	50 in več let
Slovenija	24,2	17,5	9,6	16,9
Pomurska	36,6	25,1	13,3	24,4
Podravska	29,5	21,0	11,3	18,9
Koroška	23,2	18,5	10,3	15,7
Savinjska	26,2	20,0	10,2	17,9
Zasavska	33,1	24,2	12,2	17,9
Spodnje-posavska	26,3	17,9	10,9	19,9
Jugovzhodna Slovenija	28,2	19,3	10,4	16,7
Osrednjeslovenska	17,8	13,6	8,1	14,8
Gorenjska	16,5	12,2	6,5	15,0
Notranjsko-kraška	18,9	13,4	7,6	16,8
Goriška	18,9	15,2	8,3	14,7
Obalno-kraška	18,3	13,9	8,3	14,0

Vir: SI-STAT (2014)

Nadalje s pomočjo tabele 13 analizam regionalno brezposelnost po starosti skupaj v letu 2013; v starosti od 15 do 24 let je bila najvišja v pomurski regiji (40,3 %) in najnižja v obalno-kraški regiji (20,8 %). Nadaljevanje razlage tabele 13 je na naslednji strani.

Tabela 13: Regionalna brezposelnost po starosti – skupaj za leto 2013

Starost - skupaj	15—24 let	15—29 let	25—49 let	50 in več let
Slovenija	29,6	21,0	10,9	16,8
Pomurska	40,3	28,5	14,2	23,2
Podravska	33,4	23,7	12,3	18,4
Koroška	30,1	22,5	12,1	16,0
Savinjska	31,8	23,4	11,5	17,4
Zasavska	41,1	29,1	14,1	18,8
Spodnje-posavska	30,3	21,7	12,2	19,0
Jugovzhodna Slovenija	33,6	22,9	11,9	16,7
Osrednjeslovenska	24,8	17,9	9,7	15,1
Gorenjska	22,3	15,3	7,6	14,5
Notranjsko-kraška	25,0	17,8	9,4	18,3
Goriška	25,2	19,4	9,8	15,0
Obalno-kraška	20,8	16,2	9,8	15,5

Vir: SI-STAT (2014)

V starostni skupini od 15 do 29 let je bila najvišja v pomurski regiji (28,5 %) in najnižja v gorenjski regiji (15,3 %). V starostni skupini od 25 do 49 je bila najvišja stopnja regionalne brezposelnosti po starosti v pomurski regiji (14,2 %) in najnižja v gorenjski regiji (7,6 %). V starostni skupini 50 in več let pa je bila stopnja brezposelnosti najvišja v pomurski regiji (23,2 %) in najnižja v gorenjski regiji (14,5 %). Analiza kaže, da je bila regionalna brezposelnost po starosti skupaj za leto 2013 prav tako najvišja pomurski regiji in najnižja v gorenjski regiji in obalno-kraški regiji. Analiza regionalne brezposelnosti se je po večini povečala v vseh regijah.

5 PREDLOGI IN UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI

5.1 PROGRAMI AKTIVNE POLITIKE ZAPOSLOVANJA (APZ)

Na zmanjšanje brezposelnosti z zakonodajnega vidika vplivata Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1) in Zakon o urejanju trga dela (ZUT). V okviru APZ država na trgu dela izvaja pet ukrepov. Ob nastopu večjih neskladij na trgu dela in v kriznih obdobjih lahko MDDSZ pripravi dodatne ukrepe APZ« (MDDSZ, 2014, str. 4). V nadaljevanju predstavljam aktualne programe, s katerimi se želi zmanjšati brezposelnost, vendar samo s tovrstnimi ukrepi Slovenija ne bo zmanjšala rasti brezposelnosti, potrebni sta tudi gospodarska rast in odpiranje novih delovnih mest.

5.1.1 USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE – 1. SKUPINA UKREPOV

S programi usposabljanja in izobraževanja omogočajo brezposelnim osebam, da se usposobijo za določen poklic ali delo, si pridobijo izobrazbo ter si na ta način izboljšajo svoje zaposlitvene možnosti. Za mlade so aktualni programi neformalnega izobraževanja.

Prvi je program, imenovan »Usposabljanje na delovnem mestu«. V ta program se lahko vključijo vsi, ki so najmanj tri mesece neprekinjeno prijavljeni na ZRSZ v evidenco brezposelnih oseb, in tudi tisti, ki po posameznih območnih službah ZRSZ ustrezajo ožjim ciljnim skupinam za usposabljanje. Torej sem sodijo tudi brezposelne osebe, mlajše od 30 let. Z vključitvijo v ta program pridobi mlada brezposelna oseba novo znanje, pomembne delovne izkušnje in spretnosti, ki ji bodo prišle prav pri zaposlitvi oz. pri njenem nadaljnjem iskanju (ZRSZ, 2013b).

Naslednji ukrep iz te skupine je institucionalno usposabljanje. V program se lahko vključijo vsi, ki so na ZRSZ prijavljeni v evidenco brezposelnih oseb. Predvsem je namenjen tistim, ki imajo poklic, po katerem ni povpraševanja na trgu dela, in tistim, ki nimajo ustreznih delovnih izkušenj. Z udeležbo na predavanjih, seminarjih, tečajih in drugih krajših oblikah usposabljanja pridobijo nova znanja, veščine, spretnosti, boljšo usposobljenost za opravljanje konkretnih del in nalog, s čimer si povečajo svoje zaposlitvene možnosti. (ZRSZ, 2013c).

V skupino ukrepov spadajo tudi priprave in potrjevanje na NPK in TPK. V program se lahko vključijo vsi, ki so na ZRSZ prijavljeni v evidenco brezposelnih oseb. (ZRSZ, 2013d).

Skupaj s prej naštetimi je bil sprejet še ukrep PUM. V program se lahko vključijo mlajši od 26 let, ki so opustili šolanje in so prijavljeni na ZRSZ v evidenco brezposelnih oseb, ter drugi iskalci zaposlitve, ki so mlajši od 26 let. V PUM-u lahko mladi sodelujejo eno šolsko leto, in sicer z namenom, da se v prihodnjem šolskem letu vrnejo v šolo ali se zaposlijo. (ZRSZ, 2013e).

Med ukrepi usposabljanja in izobraževanja poznamo še mentorstvo za mlade. Program je namenjen iskalcem prve zaposlitve v starosti do 30 let, ki so prijavljeni v evidenci

brezposelnih oseb in tudi zaposlenim pri izbranih delodajalcih, ki se bodo usposobili za izvajanje mentorstva (MDDSZ, 2014, str. 28–29).

5.1.2 NADOMEŠČANJE NA DELOVNEM MESTU IN DELITEV DELOVNEGA MESTA

Nadomeščanje na delovnem mestu in delitev delovnega mesta je namenjen pridobivanju novih znanj in kompetenc oseb, ki so zaposlene pri delodajalcih, ter večanju konkurenčnosti in prožnosti podjetij, ki usposablajo svoje zaposlene delavce. Nadomeščanje na delovnem mestu se izvaja kot subvencioniranje popolne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo. Delitev delovnega mesta se pa izvaja kot subvencioniranje delne nadomestitve zaposlenega z brezposelno osebo«. (MDDSZ, 2014, str. 5)

Primer je mentorstvo za mlade. Izvajanje mentorstva za mlade z delitvijo delovnega mesta se izvede z iskalcem zaposlitve, starim do 30 let in ki je prijavljen v evidenci brezposelnih oseb. S programom se bo spodbujalo, da starejši zaposleni z delitvijo delovnega mesta prenesejo svoje znanje in izkušnje na mlade. Osebe so lahko v program vključene največ eno leto (MDDSZ, 2014, str. 34–35).

5.1.3 SPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE

Spodbujanje zaposlovanja iskalcev prve zaposlitve na področju socialnega varstva je primer spodbude za zaposlovanje. Socialna zbornica Slovenije izvaja javni razpis, preko katerega izbere ustrezne izvajalce, pri katerih se bodo izvajala pripravništva. Program je namenjen pripravnikom, iskalcem prve zaposlitve na področju socialnega varstva. (MDDSZ, 2014, str. 36–37).

5.1.4 KREIRANJE NOVIH DELOVNIH MEST

»Ukrep je namenjen spodbujanju delovne in socialne vključenosti ter izboljšanju usposobljenosti in delovnih veščin ranljivih skupin brezposelnih oseb. Izvaja se kot subvencioniranje začasnih zaposlitev in je lahko povezano z usposabljanjem. Izvaja se zlasti pri neprofitnih delodajalcih ali v javnem sektorju« (MDDSZ, 2014, str. 5). V sklopu ukrepa kreiranja novih delovnih mest poznamo javna dela 2014 in spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela.

Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela je (poleg ostalih oseb, ki imajo težave pri vključevanju na trg dela oz. pri zaposlovanju) namenjena tudi mladim, predvsem iskalcem prve zaposlitve. Z javnim razpisom želijo ranljivim skupinam izboljšati njihovo zaposljivost, socialno vključenost, jim ustvarjati delovna mesta in zagotoviti enakost med spoloma (MDDSZ, 2014, str. 49–50).

5.1.5 SPODBUJANJE SAMOZAPOSLOVANJA

V okviru ukrepa se izvajata dva programa, ki sta namenjena k uresničitvi podjetniških idej, spodbujanju opravljanja samostojne dejavnosti in ustvarjanju novih delovnih mest v t. i. »mikro« podjetjih, kot jih določa zakon, ki ureja gospodarske družbe (MDDSZ, 2014, str. 5–6).

Prvi program se imenuje »Pomoč pri samozaposlitvi: Podjetno v svet podjetništva 2014«. V program se lahko vključijo osebe z dokončano višjo ali visoko izobrazbo, magistrskim ali doktorskim nazivom in so prijavljene na ZRSZ kot brezposelne osebe. Prednost pri vključitvi v program imajo brezposelne osebe, ki so mlajše od 35 let. V program se mlade osebe lahko vključijo za obdobje 4 mesecev, in sicer v tem času razvijejo svoje podjetniške ideje ter jih realizirajo s pomočjo strokovnjakov s podjetniškimi in gospodarskimi izkušnjami, kot tudi s pomočjo raziskovalnih in izobraževalnih institucij. S programom želijo, da bi se mladi po zaključku programa zaposlili v lastnem podjetju, pri drugem delodajalcu ali samozaposlili (MDDSZ, 2014, str. 51–52).

Drug program poznamo pod imenom »Subvencije za samozaposlitev: »Samozaposlovanje 2014«. V program se vključijo osebe, ki so uspešno zaključile delavnico »Priprava na samozaposlitev« na podlagi zaposlitvenega načrta in pogodbe o dodelitvi subvencije, ki se jo podpiše, ko samozaposlena oseba odda vlogo za dodelitev subvencije na ZRSZ in jo ta odobri. Oseba se je lahko samozaposlila v štiridesetih dneh po uspešnem zaključku delavnice, vendar najkasneje do 13. 12. 2013. Z uspešno opravljeno delavnico je oseba upravičena do subvencije za samozaposlitev v višini 5.000 EUR. S pridobitvijo subvencije mora biti oseba samozaposlena neprekinjeno najmanj dve leti (MDDSZ, 2014, str. 53–54).

5.2 JAMSTVO ZA MLADE

Jamstvo za mlade, ki ga sprejema Vlada RS, sledi pozivu Evropske Komisije, naj države članice zagotovijo, da vsi mladi v Evropi v štirih mesecih po prenehanju šolanja ali začetku brezposelnosti dobijo kakovostno ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali pripravništvo. Glede na navedeno bo vsaki mladi osebi v starosti od 15 do 29 let ponujena zaposlitev (tudi s pripravništvom), usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajšo obliko institucionalnega ali praktičnega usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu RS za zaposlovanje.

Dodana vrednost Jamstva za mlade je predvsem bolj ciljno ukrepanje na podlagi segmentacije mladih v različne ciljne skupine, postopno večanje nabora ukrepov s krajšanjem obdobja brezposelnosti, večja medresorska povezanost in sinergija zaradi povezanosti ukrepov. Glede na navedeno smo pri oblikovanju programa upoštevali naslednja načela (Jamstvo za mlade, izvedbeni načrt 2014-2015):

5.2.1 NAČELO CILJNEGA IN SEGMENTIRANEGA UKREPANJA

Mladi niso homogena skupina, med seboj se razlikujejo glede na številne dejavnike, ki določajo njihov položaj na trgu dela. Pri izvajanju Jamstva za mlade je potrebno izvajanje ukrepov usmeriti k reševanju potreb mladih, pri tem pa se predvsem osredotočiti na tiste mlade, ki so najbolj odrinjeni s trga dela oziroma so v nevarnosti, da postanejo odrinjeni. V skladu z Jamstvom za mlade je potrebno implementirati programe, ki vključujejo mlade od 15 do 24 leta starosti, vendar se lahko države članice po potrebi odločijo tudi za razširitev te ciljne skupine. Glede na to, da je za Slovenijo značilen velik delež brezposelnih, starih med 25 in 29 let (kot posledica velikega vpisa v terciarno izobraževanje), Jamstvo za mlade vključuje oziroma upošteva razširjeno ciljno skupino mladih, starih do vključno 29 let. Odločili smo se za diferenciran pristop k posameznim segmentom brezposelnih mladih glede na doseženo raven izobrazbe, tako da bodo ukrepi prilagojeni potrebam posamezne skupine. Ukrepi iz Jamstva za mlade bodo zato načrtovani glede na izobrazbeno strukturo mladih, saj ta lahko predstavlja enega od glavnih determinant položaja mladih na trgu dela:

- 0 – Mladi v izobraževanju,
- 1 – Brezposelni mladi s I. in II. ravni izobrazbe,
- 2 – Brezposelni mladi s III., IV in V. ravni izobrazbe,
- 3 – Brezposelni mladi s VI., VII. in VIII. ravni izobrazbe.

Načelo postopnega ukrepanja in sinergije ukrepov Ukrepi Jamstva za mlade bodo na voljo vsem mladim v Sloveniji, starim od 15 do vključno 29 let. Izvajali se bodo preventivni ukrepi, namenjeni šolajoči mladi, ter ukrepi, namenjeni brezposelnim mladim. Brezposelnim bodo ukrepi na voljo takoj po nastanku brezposelnosti (prijava na Zavod RS za zaposlovanje), tekom njihove brezposelnosti pa se bodo prilagajali potrebam specifičnih posameznih ciljnih skupin mladih.

5.2.2 NAČELO POSTOPNEGA UKREPANJA IN SINERGIJE UKREPOV

Ukrepi Jamstva za mlade bodo na voljo vsem mladim v Sloveniji, starim od 15 do vključno 29 let. Izvajali se bodo preventivni ukrepi, namenjeni šolajočim mladim, ter ukrepi, namenjeni brezposelnim mladim. Brezposelnim bodo ukrepi na voljo takoj po nastanku brezposelnosti, tekom njihove brezposelnosti pa se bodo prilagajali potrebam specifičnih posameznih ciljnih skupin mladih.

Po prijavi v evidenci brezposelnih oseb bo vsem mladim (starim od 15 do 29 let) zagotovljeno informiranje in osnovno karierno svetovanje pri svetovalcu za mlade. Prvo karierno svetovanje ima namen ugotoviti specifične potrebe mladega iskalca zaposlitve, zaposljivost, preveriti interese in kompetence ter dogovoriti zaposlitvene cilje in nadaljnje aktivnosti, ki se zapišejo v zaposlitveni načrt. Brezposelne mlade z računalniškim znanjem se

bo napotilo k uporabi elektronskega načina poslovanja z ZRSZ. Ustrezni obravnavi sledi posredovanje na prosta delovna mesta v skladu z aktualnimi potrebami trga dela.

Mladim, ki potrebujejo poglobljeno obravnavo, bo ta zagotovljena glede na specifične potrebe posameznika. Mladim bodo na voljo kratke delavnice, prilagojene ciljnim skupinam mladih. Namen delavnic bo prepoznati potrebe mladih in ugotoviti, kateri ukrep iz Jamstva za mlade bo za posameznika najbolj smiseln. V kariernih središčih je namreč mladim že sedaj na voljo informiranje in pomoč pri iskanju zaposlitve ter uporaba pripomočkov za samostojno vodenje kariere.

Posameznikom, za katere svetovalec zaposlitve na ZRSZ že ob pripravi zaposlitvenega načrta oceni, da se brez dodatne pomoči ne bodo uspeli zaposliti, se takoj ponudi ustrezen ukrep APZ.

Mlade, ki so opustili šolanje se spodbuja k vključitvi v Projektno učenje za mlade (v nadaljevanju: PUM), ki se v Sloveniji izvaja že vrsto let in dosega odlične učinke. PUM je javno veljavni program neformalnega izobraževanja, in se izvaja z namenom, da mladim, ki so brez izobrazbe, poklica in zaposlitve, pomaga pri preseganju socialne osamelosti in jih spodbudi k nadaljevanju šolanja, kjer pa to ni mogoče, spodbuja pridobivanje veščin, ki olajšajo pot do zaposlitve. S pomočjo mentorjev mladi rešujejo tudi težave, ki so pripomogle k temu, da so opustili šolanje.

Mladim, ki si želijo svojo priložnost poiskati na evropskem trgu dela, se ponudi EURES informiranje in svetovanje. Evropska komisija poskusno že izvaja nov sistem, ki mladim pomaga izkoristiti priložnost za zaposlitev v Evropi »Moja prva zaposlitev EURES«. Na podlagi izkušenj pilotnega projekta, bo v okviru finančnega okvirja Evropskega socialnega sklada zagotovljena finančna podpora za spodbujanje mobilnosti delovne sile znotraj EU, vključno s podporo za usposabljanje, jezikovne tečaje, vajeništvo in poklicno usmerjanje, potne stroške in vključevanje v državi gostiteljici. ZRSZ bo vsem mladim nudil pomoč pri iskanju zaposlitve v tujini in pri uporabi spletnega portala za iskanje zaposlitve v tujini.

Po preteku treh mesecev brezposelnosti bodo vsi mladi, ki se v treh mesecih ne bodo uspeli zaposliti, deležni nadaljnjega kariernega svetovanja, v katerem se bo pregledala učinkovitost dogovorjenih aktivnosti in po potrebi zastavila intenzivnejša podpora pri zaposlovanju v okviru aktivnosti vseživljenjske karierni orientacije (v nadaljevanju: VKO) in APZ, katere namen bo izboljšanje možnosti za njihovo zaposljivost. Aktivnosti VKO obsegajo predvsem poglobljeno karierno svetovanje z namenom identificirati karierni cilje in ustrezne programe usposabljanja ter vključitev v delavnico učenja veščin vodenja kariere pri koncesionarjih. Ukrepi APZ pa obsegajo predvsem ukrepe institucionalnega in praktičnega usposabljanja, katerih namen je pridobivanje izkušenj in povečevanje zaposljivosti. Usposabljanje bo prilagojeno posameznim ciljnim skupinam in potrebam posameznika. Mladim, ki imajo podjetniško idejo in željo po samozaposlitvi, se ponudi vključitev v ukrepe usposabljanja za podjetništvo in podporo pri uresničitvi podjetniške ideje.

Po preteku štirih mesecev brezposelnosti se brezposelni osebi ponudi dodatne ukrepe podpore v okviru APZ, ki vključujejo intenzivnejše spodbude za delodajalce (subvencije za zaposlitev, sofinanciranje pripravništva v določenih sektorjih, mentorske sheme). Po preteku dvanajstih mesecev brezposelnosti (dolgotrajno brezposelni) pa se ponudi najintenzivnejše oblike spodbud, kot npr. vključitev v javna dela, svetovalnica ipd.

Zagotovilo se bo ustrezno povezovanje ukrepov APZ oziroma njihova nadgradnja z novimi aktivnostmi za doseg trajnejših učinkov. Predvsem je cilj nadgraditi ukrepe spodbujanja zaposlovanja in samozaposlovanja mladih brezposelnih oseb z ustreznimi vsebinami praktičnega usposabljanja ter v ukrepe za zaposlovanje mladih vključiti tudi komponento zagotavljanje strokovnega mentorstva. Na ta način bodo mladi pridobili pomembne delovne izkušnje in bodo tudi po zaključku ukrepa bistveno bolj konkurenčni na trgu dela.

Ukrep VKO, se bo izvajal že od zgodnjega osnovnošolskega obdobja in naprej tekom celotne vključenosti v izobraževalni sistem, nadaljeval pa se bo tudi po prehodu posameznika na trg dela.

5.2.3 NAČELO MEDRESORSKEGA SODELOVANJA

Pri pripravi in izvedbi Jamstva za mlade je izredno pomembno povezovanje resorjev, da se z izvedenimi aktivnostmi doseže optimalne učinke. V Jamstvo za mlade so vključeni vsi ukrepi, ne glede na resorno pristojnost in njihov vir financiranja.

5.3 OSTALI UKREPI NA TRGU DELA

5.3.1 RAZVOJ IN PROMOCIJA STORITEV TER PRIPOMOČKOV VSEŽIVLJENJSKE KARIERNE ORIENTACIJE

S projektom želijo zagotoviti in krepiti aktivnosti vseživljenjske karierne orientacije za brezposelne osebe, druge iskalce zaposlitve in neaktivne ter spodbujati posameznike, da postanejo bolj dejavni pri reševanju lastne brezposelnosti. Poleg tega je aktivnost projekta tudi razvoj programov za spodbujanje neaktivnih za uspešen vstop na trg dela in krepitev mreže izvajalcev, ki v okviru razvitih programov izvajajo prilagojene storitve vseživljenjske karierne orientacije za brezposelne osebe, druge iskalce zaposlitve in neaktivne. (MDDSZ, 2014, str. 57–58).

5.3.2 SPODBUJANJE RAZVOJA SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA II.

Javni razpis izvaja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve z namenom ustvarjanja novih delovnih mest za zaposlitev oseb iz ranljive ciljne skupine, njihovega usposabljanja za vključitev v dejavnost in razvoja novih ali širitve že obstoječih tržnih dejavnosti. V ranljivo ciljno skupino sodijo tudi mladi do vključno 25. leta starosti, ki imajo nizko stopnjo izobrazbe ali so brez nje. Mlada oseba z vključitvijo v to aktivnost pridobi zaposlitev v času trajanja projekta za najmanj 18 mesecev, s tem pa tudi pridobi znanje in spretnosti, s katerimi si poveča zaposlitvene možnosti ter socialno vključenost (MDDSZ, 2014, str. 59–60).

5.3.3 PODJETNO V SVET PODJETNIŠTVA 2013

V program se lahko vključijo osebe z dokončano višjo ali visoko izobrazbo, magistrskim ali doktorskim nazivom in so prijavljene na Zavodu za zaposlovanje kot iskalci zaposlitve. Prednost pri vključitvi v program imajo brezposelne osebe, ki so mlajše od 35 let. (MDDSZ, 2014, str. 61–62).

5.3.4 ASISTENTKA / ASISTENT BOM 2013–2014

V program se lahko vključijo vsi, ki so prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje v evidenco brezposelnih oseb in želijo opravljati delo osebne asistentke ali asistenta. Z vključitvijo v program pridobi brezposelna oseba ohranitev ali redno zaposlitev pri invalidskih ali humanitarnih organizacijah ali društvih, ki izvajajo osebno asistenco. V program ohranitve zaposlitve se lahko vključijo tisti, ki to delo že opravljajo na podlagi javnega povabila iz leta 2011 (ZRSZ, 2013f).

5.3.5 VRAČILO PRISPEVKOV DELODAJALCA ZA PRVO ZAPOSILITEV

Vračilo prispevkov delodajalca lahko uveljavlja tisti delodajalec, ki za najmanj dve leti zaposli brezposelno osebo, mlajšo od 26 let. Glede na to da gre za vračilo prispevkov delodajalca za prvo zaposlitev, velja poudariti, da mlada oseba pred sklenitvijo pogodbe ni smela biti že zaposlena za nedoločen čas pri drugem delodajalcu. Delodajalec je upravičen do vračila prispevkov le, če sklene pogodbo o zaposlitvi po 1. 7. 2013 in le, če v celoti plačuje prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, in sicer za celotno obdobje, za katerega uveljavlja vračilo prispevkov (ZRSZ, 2013g).

5.3.6 OPROSTITEV PLAČILA PRISPEVKOV ZA ZAPOSILITEV MLADIH

Julija 2013 je bil sprejet ZIUPTDSV (Ur. l. RS, št. 63/2013), ki omogoča oprostitev plačila prispevkov delodajalca za socialno varnost. To pomeni, da delodajalcu ni treba plačevati prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za starševsko varstvo in zavarovanje za primer brezposelnosti. Kljub temu, da bo delodajalec oproščen plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter zdravstveno zavarovanje, bo mlada oseba upravičena do enakega obsega pravic iz omenjenih socialnih zavarovanj, kot če bi jih delodajalec plačeval (MDDSZ, 2013).

Delodajalec lahko pri DURS-u uveljavlja dveletno oprostitev plačila prispevkov v primeru, da za najmanj dve leti neprekinjeno sklene pogodbo o zaposlitvi z brezposelno osebo, ki je najmanj tri mesece neprekinjeno prijavljena na ZRSZ v evidenco brezposelnih oseb in je mlajša od 30 let. Pogodba o zaposlitvi mora biti sklenjena za nedoločen čas in v obdobju od 1. 11. 2013 do 31. 12. 2014. V primeru ko delodajalec mladi osebi odpove pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas iz poslovnih razlogov ali v primeru izredne odpovedi mlade osebe iz razlogov, ki so na strani delodajalca, je delodajalec dolžan plačati prispevke (MDDSZ, 2013).

S tem ukrepom je brezposelna mlada oseba nižji strošek za delodajalca, zato na MDDSZ upajo, da bodo z ukrepom spodbudili delodajalce k zaposlovanju mladih oseb za nedoločen čas. Pričakujejo, da bo s pomočjo omenjenega ukrepa v enem letu 7.000 mladih zaposlenih za nedoločen čas. S tem bi prihranili pri izplačilih denarnega nadomestila za primer brezposelnosti in denarne socialne pomoči. Na letni ravni pa bi se s tem povečal prihodek proračuna (MDDSZ, 2013).

5.3.7 DAVČNA OLAJŠAVA ZA ZAPOSLOVANJE

Davčna olajšavo za zaposlovanje lahko delodajalec uveljavlja za zaposlitev brezposelne osebe, ki je najmanj 6 mesecev v evidenci brezposelnih oseb in je mlajša od 26 let. Delodajalec je upravičen do olajšave le, če zaposli na novo in za nedoločen čas. Torej mlada oseba v zadnjih dveh letih pred sklenitvijo pogodbe ne sme biti zaposlena pri istem delodajalcu ali pri njegovi povezani osebi. Brezposelna mlada oseba s to olajšavo pridobi

zaposlitev za nedoločen čas, s tem pa tudi novo znanje, nove delovne izkušnje in spretnosti. Poleg tega pridobi tudi redno plačo, druge prejemke iz delovnega razmerja, višjo socialno varnost in plačane prispevke iz redne zaposlitve (ZRSZ, 2013h).

5.3.8 NACIONALNI PROGRAM ZA MLADINO 2013-2022

Nacionalni program za mladino je temeljni programski dokument, namenjen reševanju mladih in zajema šest področij (izobraževanje, zaposlovanje in podjetništvo, bivanjske razmere mladih, zdravje in dobro počutje, mladi in družba, kultura, dediščina in mediji) (URSM, 2013, str. 4). Cilji na področju zaposlovanja in podjetništva so mladim olajšati začetek delovne kariere, izboljšati kakovost zaposlitev in omogočiti lažje usklajevanje poklicnega ter zasebnega in družinskega življenja (URSM, 2013, str. 21–33). »Nacionalni program za mladino bo obsegal obdobje 9 let, spremljali pa ga bodo t. i. izvedbeni načrti, ki bodo splošne cilje in usmeritve tega programa po zgornjih področjih zasledovali s specifičnimi ukrepi. Vsakokratni izvedbeni načrt bo usklajen s proračunom Republike Slovenije«. (URSM, 2013, str. 4)

5.3.9 REFORMA ŠTUDENTSKEGA DELA

Z reformo študentskega dela želijo zagotoviti, da se bodo v prihodnje tudi študentom priznavale delovne izkušnje. Študentsko delo delodajalca stane manj kot redna zaposlitev, zato bi z reformo uvedli plačilo socialnih prispevkov, s čimer bi bili študentje in dijaki vključeni v socialna zavarovanja. Tako bo študentsko delo enako obdavčeno kot redno delo. Poleg tega razmišljajo o omejitvah študentskega dela pri delodajalcih, ki bi bili odvisni od tega, koliko delavcev imajo zaposlenih. Z reformo želijo tudi preprečiti zlorabo študentskega statusa, ki nastaja ob fiktivnem vpisu v prvi letnik in ob podaljšanju absolventskega statusa, zato želijo vsem tem preprečiti možnost opravljanja študentskega dela (Dernovšek, 2013).

Med glavne predloge, kako bi lahko Slovenijo rešili iz krize, podajam naslednje predloge: odpiranje novih delovnih mest za mlade, večja produktivnost dela, upokožitev starejših, ki imajo pogoje, po končanem študiju nuditi mladim vsaj pripravništvo, da na takšen način pridobijo delovne izkušnje, čim več usposabljanje mladino za določeno delovno mesto, nova vlada, poostreitev nadzora poslovanja nad Zavodi, ustanovami, zbornicami ter dobiček namenjati za samostojno financiranje, ukinitvev zdravstvenih zavarovalnic in finančna sredstva nakazovati javnim zdravstvenim zavodom direktno iz proračuna, ukinitvev lekarniške zbornice in ustanov podrediti skupaj z ministrstvom za zdravje – na takšen način bi povečali nadzor nad izbiro kvalitetnih in cenovno poceni zdravil, pripomočkov, medicinske opreme itd. Nadalje predlagam, da je potrebno tudi naslednje: določiti pravo razmerje med minimalno in maksimalno plačo v javnem sektorju za vse zaposlene, ukinitvev subvencioniranega delovanja vseh verskih skupnosti s strani države, vlaganje s strani države v znanost, raziskave in razvoj, plača poslanca mora biti določena z Zakonom, pravice in dolžnosti poslanca so izenačene s pravicami vseh zaposlenih v javnem sektorju.

6 ZAKLJUČEK

Brezposelnost je eden od najbolj aktualnih problemov sodobnega časa. Pojavlja se tako v razvitem kot v nerazvitem svetu. V zadnjih letih je močno prizadela tudi Slovenijo in EU. Gospodarska in finančna kriza ne prizadeneta celotnega nacionalnega gospodarstva enako, temveč se na ravni države pojavljajo razlike po regijah, ki pa so odvisne od zastopanosti posamezne industrije. V diplomskem delu sem postavila štiri hipoteze, ki jih na podlagi analiziranih statističnih podatkov lahko potrdim ali ovržem.

Rezultati analize so pokazali, da je obdobje pred časom krize (od leta 2005 do leta 2008) zaznamovalo zmanjševanje brezposelnosti registrirano brezposelnih oseb po spolu, starosti in stopnji izobrazbe v Republiki Sloveniji. Čas gospodarske krize (od leta 2009 do leta 2013) je zaznamovalo povečanje brezposelnosti registrirano brezposelnih oseb po spolu, starosti, stopnji izobrazbe ter trajanju brezposelnosti v Republiki Sloveniji. Zaradi vpliva gospodarske krize je prišlo do masivnega odpuščanja delavcev v pomurski regiji, posledica katerega je bila vedno večja brezposelnost.

Hipoteza 1: *Registrirana brezposelnost pred časom krize je na regionalni ravni v Republiki Sloveniji manjša kot v času krize.* Registrirana brezposelnost je bila pred časom krize na regionalni ravni v Republiki Sloveniji manjša kot v času krize, saj je v času krize veliko podjetij moralo v stečaj. Na podlagi statističnih podatkov lahko hipotezo potrdimo.

Hipoteza 2: *Spolna struktura registrirano brezposelnih se na regionalni ravni v času krize ni spremenila.* Rezultati raziskave so pokazali, da se je stopnja brezposelnosti povečala pri obeh spolih. Stopnja brezposelnosti se je najbolj povečala pri moških v pomurski regiji, saj je bila leta 2009 brezposelnost 14,0 %, v letu 2013 pa kar 16,1 %. Stopnja brezposelnosti se je prav tako najbolj povečala pri ženskah v osrednji Sloveniji, saj je bila leta 2009 brezposelnost 7,0 %, v letu 2013 pa je bila 11,1 %. Hipotezo potrdimo.

Hipoteza 3: *Starostna struktura brezposelnih se na regionalni ravni v času krize ni spremenila.* Rezultati raziskave so pokazali, da je največjo regionalno brezposelnost v času krize imela pomurska regija v starostni strukturi od 15 do 24 let. Najmanjša brezposelnost na regionalni ravni v času krize je bila v Gorenjski regiji prav tako v enaki starostni skupini. Hipotezo potrdimo.

Hipoteza 4: *Trajanje brezposelnosti se je v času krize podaljšalo.* Statistični podatki kažejo, da se je trajanje brezposelnosti v času krize podaljšalo, saj se je brezposelnost podaljšala pri osebah, ki so na Zavodu za zaposlovanje prijavljene več kot 1 leto in tudi pri osebah, ki so na Zavodu prijavljene več kot 2 leti. Brezposelnost se je najbolj podaljšala v pomurski regiji. Hipotezo potrdimo.

Med registrirano brezposelnimi osebami v posameznih statističnih regijah tako pred časom krize kot tudi v času krize prevladuje starostna skupina od 50 do 60 let. Delež omenjene starostne skupine med vsemi brezposelnimi se giblje od 29 odstotkov v zasavski regiji do 41

odstotkov v gorenjski regiji. Delež mladih od 18 do 25 let med vsemi brezposelnimi se giblje od 7 odstotkov v osrednjeslovenski in gorenjski regiji, do 11 odstotkov v pomurski, podravski, savinjski in zasavski regiji.

Med registrirano brezposelnimi osebami tako v času krize kot pred časom krize prevladujejo moški. Izpostavljenost moških se je s krizo še poglobila. Delež žensk med registrirano brezposelnimi je od 50 odstotkov višji samo v pomurski in koroški regiji, v ostalih desetih regijah pa med registrirano brezposelnimi osebami prevladujejo moški.

Predvidevamo, da se bo tudi v prihodnje gospodarska kriza nadaljevala, kar bo imelo za posledico še večje število brezposelnih oseb. Razloge za tako spremembo strukture brezposelnosti lahko iščemo v propadu številnih gradbenih podjetij, v katerih je in bo prevladovala moška delovna sila. Stopnja zaposlenosti še naprej kaže negativen trend, potrebna pa bi bila velika sprememba, da bi bilo mogoče uresničiti krovni cilj strategije Evropa 2020, in sicer stopnjo zaposlenosti v višini (75 %) za moške in ženske v starosti od 20 do 64 let. Na žalost pa je položaj žensk v družbi še vedno nekoliko zapostavljen, kar se odraža na trgu dela in se bo tudi v prihodnje. Med najbolj ranljivo skupino žensk nedvomno sodijo mlajše ženske, ki šele načrtujejo družino in se jim mnogi delodajalci raje izogibajo. Ženske so v primerjavi z moškimi za enako delo mnogokrat tudi manj plačane.

V prihodnje bo potrebno narediti še veliko za večjo konkurenčnost in fleksibilnost trga dela, kljub vsemu pa lahko pričakujemo še večje probleme v strukturi brezposelnih, predvsem starejših in tistih, ki vstopajo na trg dela.

Kot ključno ugotovitev podajam, da se je brezposelnost glede na trajanje brezposelnosti v času krize za oba spola najbolj povečala v pomurski regiji. Zaradi gospodarske krize se je število brezposelnih v tej regiji v letu 2009 močno povečalo. Največ oseb je ostalo brez dela zaradi stečaja Mure in Pomurke. Dolgoročna brezposelnost se je povečala. Konec januarja 2013 je bilo v Pomurju 9.729 brezposelnih oseb. Izobrazbena struktura brezposelnih je v Pomurju zelo neugodna, saj (43,8 %) brezposelnih nima strokovne izobrazbe, (51,6 %) jih je dolgotrajno brezposelnih in (22,9 %) invalidov.

LITERATURA IN VIRI

Literatura:

1. Atkinson, B., Livesey, F., Milward, B. (1998). *Applied economics*. Great Britain: Macmillan Press Ltd.
2. Belčič, F. (1993). *Proces zaposlovanja kadrov*. Kranj: Skripta.
3. Bogan, J., Gorišek, K., Kejžar, I., Možina, S., Terpin, M., Tivadar, M. (1991). *Poti do dela in zaposlovanja: vodič za brezposelne in zaposlene*. Ljubljana: Panta Rhei.
4. Bubnov-Škoberne, A. (1997). *Pravni vidiki socialne varnosti za brezposelne*. Uradni list Republike Slovenije.
5. Damadenik, I. (1994). *Merjenje brezposelnosti – Slovenija – Statistika – Evropska Unija*, Zbornik posvetovanja statistikov. Radenci: Zavod Republike Slovenija za statistiko in Statistično društvo Slovenije.
6. Dervarič, M. (2011). *Prenehanje delovnega razmerja, brezposelnost in nova zaposlitev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
7. Ehrenberg, R.G., Smith, R.S (2000). *Modern Labor Economics: theory and publicpolicy*. New York: Addison Wesley Longman.
8. Hrovatin, N. (2003). *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Hrovatin, N. (2007). *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
10. Ignjatović, M. (2006). *Položaj mladih na trgu delovne sile*. IB revija, Ljubljana.
11. Kavav-Vidmar, A. (2001). *Socialna varnost*. Študijsko gradivo. Ljubljana: VSŠD.
12. Novak, V. (2008). *Kadrovanje. Moderna organizacija v okviru*. Kranj: FOV.
13. Pirher, S., Svetlik, I. (1994). *Zaposlovanje: približevanje Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Roubini, N., Mihn, S. (2010). *Gospodarska kriza: napoved prihodnjih finančnih zlomov*. Ljubljana: Soleco.
15. Samuelson, P., Nordhaus, W. (2002). *Ekonomija*. Ljubljana: GV založba: Zagreb Mate.
16. Schiller Bradley, R. (2003). *The Economy Today*. New York: McGraw Hill.
17. Sedej, M. (1997). *Metode in tehnike kadrovanja*. Kranj: Moderna organizacija.
18. Senjur, M. (2001). *Makroekonomija*. Ljubljana: Založba MER.
19. Setnikar Cankar, S., Hrovatin, N. (2007). *Temelji ekonomije*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
20. Simai, M. (1998). Are the global employment problem of the 1990's manageable?. V: *Graduate prospects in a changing society*. United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation, Paris, str. 43 – 61.
21. Stojanović, T. (2005). *Pravice brezposelnih v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Svetlik, I. (1985). *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
23. Štiblar, F. (2008). *Svetovna kriza in Slovenci kako jo preživeti?* Ljubljana: Založba ZRC.
23. Žižmond, E. (2003). *Ekonomika narodnega gospodarstva*. Ljubljana: DZS.

Viri:

1. A. Č. (2013). Fiktivnim vpisom naj bi odklenkalo. Pridobljeno 26. 10. 2014 iz: <http://www.rtvlo.si/slovenija/fiktivnimNvpisomNnajNbiNodklenkalo/319088>.
2. Ball, L. M. (2009). Hysteresis and Unemployment: old and new evidence. NBER Workingpaper 14818. Pridobljeno 8.9.2014 iz: <http://www.nber.org/papers/w14818>.
3. Cetinski, Andrej. (2013). Zakaj kriza v Sloveniji ne pojenjuje? Objektiv. Pridobljeno 1.6.2013 iz spletnega naslova <http://www.dnevnik.si/objektiv/odprta-stran/zakaj-kriza-v-sloveniji-ne-pojenjuje>
4. Damijan, J. P. (2007) Ameriški finančni virus na pohodu. Finance. Pridobljeno 20.7.2012 iz spletnega naslova <http://www.finance.si/188597>
5. Dernovšek, Igor (2013). Študentsko in redno delo enako obdavčena. Pridobljeno 9. 12. 2013 iz: <http://www.dnevnik.si/slovenija/vNospredju/studentsko-in-redno-delo-enako-obdavcena>.
6. Dubrovski, D. (2004). Pomembnost ugotavljanja pravih vzrokov za nastanek podjetniške krize. Pridobljeno 28.10.2014 iz http://www.fm-kp.si/zalozba/ISSN/1854-4231/5_037-052.pdf
7. European Commission (2014). Unemployment statistics. Pridobljeno avgust 2014 iz http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics#Dedicated_section
8. Evropska komisija (2013). Osnutek skupnega poročila o zaposlovanju k sporočilu Komisije o letnem pregledu rasti za leto 2014. Bruselj, 13.11.2013. Pridobljeno iz spletnega naslova http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/2014/jer2014_sl.pdf
9. Huber, R (2008). Podjetništvo v Sloveniji. Pridobljeno 28.7.2014 iz <http://www.poslovni-bazar.si/?mod=articles&article=202>
10. Jamstvo za mlade (2014). Izvedbeni načrt 2014-2015. Pridobljeno iz spletnega naslova http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2014/jamstvo_za_mlade/Jamstvo_za_mlade.pdf
11. Kofalt, T (2012). Vpliv demografskih dejavnikov na brezposelnost po statističnih regijah v Sloveniji. Zbornik 9. festivala raziskovanja ekonomije in managementa. Koper – Celje – Škofja Loka. Pridobljeno 29.-31. marec 2012 iz <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-135-9/prispevki/044.pdf>
12. MDDSZ (2013). Od 1. novembra dalje oprostitve za delodajalce za zaposlovanje mladih brezposelnih oseb. Pridobljeno 27. 10. 2014 iz: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article//7269/937d640b5dc985c543eaaa739c5e40d5/.
13. MDDSZ (2014). Katalog ukrepov APZ. Pridobljeno 07. 01. 2014 iz: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/zaposlovanje/apz_katalog_070114.doc.
14. OECD, (2009). Adjustments to the OECD's method of projecting the NAIRU. Pridobljeno 29.8. 2014 iz : <http://www.oecd.org/dataoecd/56/9/43098869.pdf>
15. OECD (2010). OECD Employment Outlook – moving.

16. (2010). Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). Ur. list RS, št. 80/2010, 40/2012NZUJF, 21/2013, 63/2013NIZIPTS, 63/2013, 100/2013.
17. Pečar, J (2008). Regije 2008 - izbrani socioekonomski kazalniki po regijah. Delovni zvezek številka 13/2008, let. XVII. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana. Pridobljeno 16.1.2012 iz http://www.umar.gov.si/publikacije/single/publikacija/zapisi/janja_pecar_regije_2008_izbrani_socioekonomski_kazalniki_po_regijah/
18. Sinteza.com (2014). Vzroki krize in njeno zdravljenje. Pridobljeno 9.10.2014 iz <http://www.sinteza.co/vzroki-krize-in-njeno-zdravljenje>
19. Stat.si (2006). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 22.11.2014 iz http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2006-koncna.pdf
20. Stat.si (2007). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2007-koncna.pdf
21. Stat.si (2008). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2008-koncna.pdf
22. Stat.si (2009). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2009.pdf>
23. Stat.si (2010). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2010.pdf>
24. Stat.si (2011). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2011.pdf>
25. Stat.si (2012). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2012.pdf>
26. Stat.si (2013). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2013.pdf>
27. Stat.si (2014). Slovenske regije v številkah. Pridobljeno 15.8.2014 iz <http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2014.pdf>
28. Stat.si (2014). Trg dela. Pridobljeno 1.9.2014 iz <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Regije/Regije.asp>
29. Statistične informacije (2008). Trg dela. Ljubljana: Statistični Urad Republike Slovenije.
30. Statistični Urad Republike Slovenije (2009). Pridobljeno 10.10.2014 iz http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/07-008-MP.htm
31. Statistični Urad Republike Slovenije (2011). Pridobljeno 1.9.2014 iz <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>
32. Statistični Urad Republike Slovenije (2012). Pridobljeno 9.10.2014 iz http://www.stat.si/doc/pub/slo_stevilke_12.pdf
33. *Statistični Urad Republike Slovenije* (2012a). 2012. Ljubljana: Statistični Urad Republike Slovenije.
34. *Statistični Urad Republike Slovenije* (2014). Pridobljeno 18.9.2014 iz http://www.stat.si/tema_demografsko_trg_adp.asp
35. UMAR (2009). *Vpliv gospodarske krize na trg dela v Sloveniji*. Pridobljeno september, 2009 iz http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/izzivi/2009/EI-09_Trg_dela.pdf

36. UMAR (2013). *Spremembe stanja in reforme na trgu dela v obdobju krize*. Pridobljeno 17.9.2014 iz http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/izzivi/2013/trgdela.pdf
37. UMAR (2013a). *Regionalna razlike v stopnji registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno 19.4.2014 iz http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2013/V/5_14.pdf
38. URSM (2013). *Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022* (ReNPM13–22). Pridobljeno 30. 10. 2014 iz: http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Nacionalni_program_za_mladino/resolucija_o_npm/Recolucija_o_NPM.pdf.
39. (2010). Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). Ur. list RS, št. 80/2010, 40/2012NZUJF, 21/2013, 63/2013NZIPTS, 63/2013, 100/2013.
40. (2013). Zakon o interventnih ukrepih na področju trga dela in starševskega varstva – ZIPTS. Ur. list RS, št. 63/13
41. ZRSZ (2005). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
42. ZRSZ (2014). *Pregled trga dela*. Pridobljeno 8.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/_files/379/Trg_dela_nacionalna_raven.pdf
43. ZRSZ (2006). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
44. ZRSZ (2007). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
45. ZRSZ (2008). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
46. ZRSZ (2009). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
47. ZRSZ (2010). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
48. ZRSZ (2011). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti

49. ZRSZ (2011a). *Strokovna izhodišča za leto 2011 in 2012* . Pridobljeno 5.9.2014 iz [Http://www.ess.gov.si/_files/3324/Strokovna_izhodišca_za_let_2012.pdf](http://www.ess.gov.si/_files/3324/Strokovna_izhodišca_za_let_2012.pdf)
50. ZRSZ (2012). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
51. ZRSZ (2013). *Stopnja registrirane brezposelnosti po statističnih regijah*. Pridobljeno 1.9.2014 iz http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti
52. ZRSZ (2013a). *Stopnja registrirane brezposelnosti*. Pridobljeno 10. 10. 2014 iz: http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti.
53. ZRSZ (2013b). *Usposabljanje na delovnem mestu*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/
54. ZRSZ (2013c). *Institucionalno usposabljanje*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/institucionalno_usposabljanje.
55. ZRSZ (2013d). *Priprave na NPK/TPK*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/priprave_npk_tpk.
56. ZRSZ (2013e). *PUM - Projektno učenje za mlajše odrasle*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/usposabljanje_in_izobrazevanje/pum.
57. ZRSZ (2013f). *Asistentka/asistent bom 2013-2014*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/Zaposlovanje/asistent.
58. ZRSZ (2013g). *Vračilo prispevkov za prvo zaposlitev*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/zaposlovanje/vracilo_prispevkov_prva_zaposlitev
59. ZRSZ (2013h). *Davčna olajšava za zaposlovanje*. Pridobljeno 10. 10. 2013 iz: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/zaposlovanje/davcna_olajšava_brezposelni